

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895.

Andra Kammaren.

N:o 7.

Fredagen den 15 februari

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Efter föredragning af herr *J. A. Sjös* i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 160, hänvisades densamma till behandling af kammarens tillfälliga utskott n:o 3.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
Statsutskottets utlåtanden n:is 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 och 25; samt
lagutskottets utlåtanden n:is 5 och 6.

§ 3.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *E. Svensson* från Karlskrona, hvilken nu aflemnade en motion, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Denna motion, hvilken erhöll ordningsnummern 161, bordlades till nästa sammanträde.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. Persson* från Arboga under tio dagar från och med den 17 innevarande februari.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag, hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Lördagen den 16 februari

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 dennes.

§ 2.

Jemlikt förut fattadt beslut företogos nu val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare, äfvensom af sex suppleanter för desse valmän; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till

Valmän:

herr	<i>Folke Andersson</i>	med 191 röster,
”	<i>H. Andersson</i> i Nöbbelöf	” 191 ”
”	<i>O. Eklund</i> från Stockholm	” 191 ”
”	<i>O. Erickson</i> i Bjersby	” 191 ”
”	<i>E. G. Fredholm</i> i Saleby	” 191 ”
”	<i>A. G. Gyllensvärd</i>	” 191 ”
”	<i>J. Johansson</i> i Noraskog	” 191 ”
”	<i>S. J. Kardell</i>	” 191 ”
”	<i>L. P. Mallmin</i>	” 191 ”
”	<i>P. G. Näslund</i>	” 191 ”
”	<i>J. Persson</i> från Arboga	” 191 ”
”	<i>K. Schönbeck</i>	” 191 ”
”	<i>N. Wallmark</i>	” 191 ”
”	<i>N. Åkesson</i>	” 191 ”
”	<i>A. G. Andersson</i> i Himmelsby	” 148 ”
”	<i>A. E. Baaz</i>	” 148 ”
”	<i>R. Eklundh</i> från Lund	” 148 ”
”	<i>O. M. Höglund</i>	” 148 ”
”	<i>A. G. Jönsson</i> i Märap	” 148 ”
”	friherre <i>I. von Knorring</i>	” 148 ”
”	<i>P. Larsson</i> i Fole	” 148 ”
”	<i>G. Liljenroth</i>	” 148 ”
”	<i>H. Lilliehöök</i>	” 148 ”
och	<i>A. Petri</i>	” 148 ”

Närmast i röstetal kommo herrar *A. F. Broström*, *A. G. Ericsson* i Väsby, *A. Göransson*, *J. M. Johansson* i Mellbyn, *A. F. Liljeholm*, *E. Norman*, *O. B. Olsson* i Maglehult, *E. Svensson* från Karlskrona, *C. G. Thor* och *C. Wallis* med vardera 43 röster.

Härefter utsågos till

Suppleanter:

herr	<i>O. Persson</i> i Rinkaby	med 175 röster,
"	<i>C. J. Hammarström</i>	" 175 "
"	<i>A. Wiklund</i>	" 175 "
"	<i>A. P. Gustafsson</i>	" 173 "
"	<i>S. Palme</i>	" 172 "
och	<i>A. Ericson</i> i Ransta	" 126 "

Närmast i röstetal kom herr *L. Eriksson* i Bäck med 48 röster. Ordningen mellan de suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 3.

Företogos vidare val af dels sex revisorer för deltagande uti innevarande års granskning af statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning och dels tre suppleanter för desse revisorer; och blefvo dervid utsedde:

till revisorer:

herr	<i>Ollas A. Ericsson</i>	med 178 röster,
"	<i>O. Jonsson</i> i Hof	" 178 "
"	friherre <i>W. von Schwerin</i>	" 137 "
"	<i>K. A. Kihlberg</i>	" 136 "
"	<i>J. E. Wikstén</i>	" 136 "
och	<i>C. W. Collander</i>	" 135 "

Närmast i röstetal kom herr *J. Bromée* med 43 röster,

till suppleanter:

herr	<i>S. O. Nylander</i>	med 115 röster,
"	<i>N. Nilsson</i> i Skärhus	" 108 "
och	<i>C. Gethe</i>	" 107 "

Närmast i röstetal kom herr *J. Bromée* med 14 röster.

§ 4.

Vid härefter anställda val af två revisorer och två revisorssuppleanter för hvart och ett af riksbankens afdelningskontor i orterna utsågos:

Vid afdelningskontoret i Göteborg:

till revisorer:

Regementsintendenten	<i>C. Johansson</i> i Esset	med 94 röster
och grosshandlaren	<i>G. Murray</i> i Göteborg	" 92 "

Lördagen den 16 Februari.

till *suppleanter*:

landstingsmannen *L. Larsson* i Hufveröd
 och f. d. riksdagsmannen *H. Hedlund* i Göteborg,
 hvardera med 40 röster.

*Vid afdelningskontoret i Malmö:*till *revisorer*:

landstingsmannen *M. Mårtensson* i Tomelilla
 och " *J. Nilsson* i Toarp,
 hvardera med 51 röster,

till *suppleanter*:

f. d. riksdagsmannen *O. Andersson* i Lyckorna ... med 38 röster
 och konsularagenten *P. Flensburg* i Malmö..... " 37 "

*Vid afdelningskontoret i Luleå:*till *revisorer*:

regementsintendenten *J. J. Clausén* ..... med 54 röster
 och kommissionslandtmätaren *A. U. Orstadius* ..... " 53 "

till *suppleanter*:

postmästaren *A. E. Lundin* i Haparanda ..... med 39 röster
 och afvittringsstyresmannen *H. W. Boström* i Neder Luleå " 36 "

*Vid afdelningskontoret i Östersund:*till *revisorer*:

landstingsmannen *P. Edling* i Bräcke
 och f. d. riksdagsmannen *G. Eriksson* i Myckelgård,
 hvardera med 48 röster,

till *suppleanter*:

förvaltaren *O. Myrin* i Östersund ..... med 34 röster
 och f. d. landstingsmannen *E. O. Engström* i Fors ... " 33 "

*Vid afdelningskontoret i Vexjö:*till *revisorer*:

f. d. riksdagsmannen *A. F. Petersson* i Ugglekull med 61 röster
 och landtbrukaren *J. Andersson* i Hjertanäs ..... " 60 "

till *suppleanter*:

landstingsmannen *S. Johansson* i Grännafors
 och nämndemannen *B. G. Carlsson* i Bäck,
 hvardera med 37 röster.

Vid afdelningskontoret i Jönköping:

till revisorer:

häradshöfdingen *A. H. G. Ljunggren*
och läroverksadjunkten *G. A. Säwe*,
hvardera med 54 röster,

till suppleanter:

landtbrukaren *A. Pettersson* i Katrineholm ..... med 34 röster
och direktören *J. Rylander* i Önnarp ..... " 33 "

Vid afdelningskontoret i Kalmar:

till revisorer:

konsistorienotarien *J. A. Johansson*
och f. d. riksdagsmannen *F. Petersson* i Möllstorp,
hvardera med 55 röster,

till suppleanter:

landtbrukaren *E. Ekeroth* i Dörby
och häradsskrifvaren *D. O. Linden*,
hvardera med 32 röster.

Vid afdelningskontoret i Carlstad:

till revisorer:

ingenjören *E. Biesért* i Lennartsfors
och f. d. riksdagsmannen *F. Dahlgren* i Ransäter,
hvardera med 44 röster,

till suppleanter:

f. d. riksdagsmannen *N. Pehrsson* i Önnerud
och godsegaren *C. E. L. Lennartsson* i Rotnäs,
hvardera med 20 röster.

Vid afdelningskontoret i Hernösand:

till revisorer:

disponenten *N. W. Dahlberg* i Väja
och f. d. riksdagsmannen *P. Westman* i Rossvik,
hvardera med 35 röster,

till suppleanter:

redaktören *G. R. Peterson*
och lektorn *H. Wählander*,
hvardera med 18 röster.

Lördagen den 16 Februari.

Vid afdelningskontoret i Falun:

till revisorer:

handlanden *O. Lisell* i Malung ..... med 23 röster
 och lektorn *E. Sundberg* ..... " 22 "

till suppleanter:

landstingsmannen *A. Andersson* i Jönvik ..... med 26 röster
 och bergsbruksidkaren *C. Andersson* i Vanbo ..... " 18 "

Vid afdelningskontoret i Örebro:

till revisorer:

f. d. riksdagsmannen *P. M. Larsson* i Löa ..... med 39 röster
 och grosshandlaren *K. Hallgren* i Örebro ..... " 38 "

till suppleanter:

nämndemannen *O. Persson* i Bungsäter ..... med 31 röster
 och läroverksadjunkten *A. Sundblad* ..... " 28 "

Vid afdelningskontoret i Visby:

till revisorer:

riksdagsmannen *C. A. Bokström*
 och " *L. Norrby*,
 hvardera med 46 röster,

till suppleanter:

riksdagsmannen *P. Larsson* i Fole ..... med 38 röster
 och fabrikören *P. A. Hellgren* i Visby ..... " 34 "

Mellan de suppleanter, som erhållit lika antal röster, anställdes
 lottningar för bestämmande af ordningen dem emellan; och utföllo
 dessa lottningar med den ordningsföljd här ofvan angifvits.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag, angående de i nästförestående tre
 paragrafer omförmälda val.

§ 6.

Herr statsrådet m. m. *V. L. Groll* aflemnade Kongl. Maj:ts pro-
 positioner till Riksdagen:

angående lindring i vilkoren för ett åt *Hjelmarens* och *Qvismarens*
 sjösänkningsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor;

angående disposition af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal *Fintorp*
 i Göteborgs och Bohus län; samt

angående vissa förändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

Dessa kongl. propositioner bordlades.

§ 7.

Efter föredragning af herr *E. Svenssons* från Karlskrona i gårdagens sammanträde bordlagda motion, n:o 161, hänvisades densamma till behandling af Riksdagens särskilda utskott n:o 2.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>P. Pehrsson</i> i Norrsund under	5 dagar fr. o. m. d. 19 dennes.
” <i>C. Rydberg</i>	5 ” ” ” 18 ”
” <i>A. G. Anderson</i> i Himmelsby.	4 ” ” ” 18 ”
” <i>O. Persson</i> i Rinkaby	6 ” ” ” 18 ”
” <i>Back Per Ersson</i> ,	4 ” ” ” 20 ”
” <i>C. G. Grundell</i> ,	5 ” ” ” 18 ”
” <i>E. Nilsson</i> i Kattleberg	10 ” ” ” 19 ”
” <i>P. Andreasson</i>	10 ” ” ” 19 ”
och ” herr <i>A. Ericson</i> i Ransta	2 ” ” ” 18 ”

§ 9.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes: statsutskottets utlåtande, n:o 26, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen å sjetta hufvudtiteln, under rubriken extra anslag, gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik och statens jernvägsbyggnader som med afseende derå inom Riksdagens väckta förslag; samt

lagutskottets utlåtanden,

n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af 39 och 44 §§ i legostadgan den 23 november 1833;

n:o 8, i anledning af väckt motion angående förslag till lag om rätt till jagt;

n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 10 kap. 2 § giftermålsbalken;

n:o 10, i anledning af väckt motion angående utarbetande af en arrendelag; och

n:o 11, i anledning af väckt motion om fjerdingmäns tillsättande och aflönande.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,2 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 19 februari

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande februari.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes.

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, herr lektor *Paul Waldenström*, är på grund af sina sår å ena underbenet fortfarande förhindrad att under närmaste veckor bevista Riksdagens sammanträden. Stockholm den 16 februari 1895.

Ivar Svensson.
Öfverläkare.

§ 3.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

1:o) År 1895 den 16 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren *Axel Ferd. Thollander* ..... 44 röster,
,, härads höfdingen *D. G. Restadius* ..... 4 ,, ,

i följd hvaraf herr revisionssekreteraren *A. F. Thollander* blifvit till Riksdagens justitieombudsman utsedd.

W. STRÅLE.

Philip Klingspor.

J. Johansson.

Otto M. Höglund.

2:o) År 1895 den 16 februari sammanträdde kamrarnes valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens justitieombudsman, i fall han, innan nästa lagtima riksdag anstält nytt val af justitieombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid justitieombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valförrättningens slut, rösterna hafva utfallit sålunda:

herr revisionssekreteraren *Hugo Erik Mauritz Bohman* ..... 47 röster, i följd hvaraf herr revisionssekreteraren *Hugo Erik Mauritz Bohman* blifvit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

W. STRÅLE.

Philip Klingspor.

J. Johansson.

Otto M. Höglund.

Kammaren beslöt, att underrättelse om de sålunda försiggångna valen skulle meddelas Riksdagens kanslideputerade, hvilka borde anmodas att uppsätta förslag till såväl förordnanden för de valde, som skrifvelse till Kongl. Maj:t med anmälan om valens utgång; och lades protokollen derefter till handlingarne.

§ 4.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts, på kammarens bord hvilande propositioner till Riksdagen hänvisades till statsutskottet propositionerna angående lindring i vilkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor; och angående disposition af förra länsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län.

Till behandling af bevillningsutskottet öfverlemnades Kongl. Maj:ts proposition angående vissa förändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:
statsutskottets utlåtande n:o 26, samt
lagutskottets utlåtanden n:is 7, 8, 9, 10 och 11.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:
herr *O. Larsson* i Mörtlösa under 3 dagar fr. o. m. den 21 dennes,
" *C. J. Öberg* " 14 " " 19 "
" *A. F. Broström* " 2 " " 21 "
samt " *C. G. Grundell* " 5 " " 20 "

§ 8.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,42 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Onsdagen den 20 februari

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande två sjukbetyg, som upplästes:

1:o) Riksdagsmannen *Erik Andersson* från Upsala i Vermland lider af albuminuri och är tills vidare urståndsatt att i Riksdagens förhandlingar deltaga, intygar

Stockholm den 19 februari 1895.

Henrik Berg,
legitimerad läkare.

och 2:o) Att riksdagsmannen herr redaktör *E. Hammarlund* till följe af en svår tandböld är hindrad lemna hemmet t. v., intygar

Stockholm den 20 februari 1895.

Otto Ulgren.
Legit. läkare.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottets utlåtande n:o 7.

§ 4.

Till kammarens afgörande förelåg till en början lagutskottets utlåtande, n:o 3, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående kyrkovårdars tillsättande för viss tid.

Hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, bifölls af kammaren.

§ 5.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1864 angående ränta vid försträckning.

Om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1864 angående ränta vid försträckning

Uti berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 34, hade herr *K. Schönbeck* föreslagit:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en sådan ändring af förordningen den 13 september 1864, att någon gräns sättes för räntans storlek vid sådan försträckning af penningar, som deri omnämnes, och att i intet fall må, vid sträng påföljd för öfverträdelse deraf, högre ränta tagas, än hvad som sålunda pröfvats vara å ena sidan mera rimligt och å andra sidan tillräckligt för pantaktiebankernas bestånd.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde nu:

Herr Schönbeck: I sitt utlåtande har utskottet uppgifvit bland annat, att ränteaftalets frihet i allmänhet verkat fördelaktigt på våra kreditförhållanden och jemväl medfört gagn för de lånesökande.

Jag må bekänna, att jag icke förr än nu hört omtalas något sådant, om icke möjligtvis af sådana, som sjelfva drifva lånerörelse. Men om jag också hört det, skulle jag dock icke hafva trott det, ty jag har deremot ofta hört bitter klagan öfver missbruket af den fria räntan.

I Danmark lär man också vara betänkt på att afskaffa densamma, och så vidt jag icke blifvit origtigt underrättad, har man för länge sedan gjort detta i Norge. Huru dermed än må vara, kan jag icke inse, att det kan vara till något verkligt gagn och än mindre af behofvet påkalladt, att man i närvarande tid låter sätta räntan huru högt som helst, då man från alla håll hör, att de besuttne klaga öfver, att 5 procents ränta är för hög, och det säges, att jordbruket icke kan bära mer än 3 procents ränta. Jag skulle vilja fråga: hvilken lotlig näring är det väl, som kan bära mer än 6 procents ränta?

Hvad utskottet menar dermed, att en lagstiftning i det syfte, som

*Om utarbetade och fram-
läggande af
förslag till ändrad
lydelse af förordningen
den 13 september 1864,
angående ränta vid
försträckning.
(Forts.)*

motionen anger, endast skulle komma att skapa nya afarter af utlåning, är för mig nästan obegripligt, ty motionen afser dock uppenbarligen, att räntan bör begränsas för alla, såväl enskilda som bolag.

Jag skall emellertid inskränka mig till att tala något om pantaktiebanksrörelsen, som närmast gifvit mig anledning att väcka denna motion, men i förbigående ber jag få omnämna, att det i ett af polisintendenten Rubenson 1880 utgifvet arbete, om polisen i Paris m. m., meddelas, att det då i Frankrike var i lag bestämdt, att pantlånerörelse icke finge drivas af vare sig enskilda personer eller bolag såsom afär, utan endast af kommunen. Det var sålunda en kommunal angelägenhet, och vinsten deraf tillföll barmhertighetsinrättningar för välgörande ändamål. Högsta räntan utgjorde 9 procent förutom $\frac{1}{2}$ procent, som tilldelades värderingsmännen, ty värderingen der lär hafva tillgått mycket noggrannare, än som sker här. Jag har icke någon anledning att antaga och har icke heller kunnat få reda på, att sedan dess dessa bestämmelser blifvit på något sätt förändrade. Detta om Frankrike.

Jag har varit i tillfälle att få se en af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning för en pantaktiebank i en af våra skånska städer. I dess § 2 säges, att med bolaget i första rummet afses att på så billiga vilkor, som med dess bestånd äro förenliga, afhjelpa mindre bemedlade samhällsmedlemmars lånebehof; och med detta uppgifna syfte började bolaget sin egentliga rörelse 1884 med att taga 3 procents ränta i månaden, hvilket är detsamma som 36 procent per år. Dermed fortsatte bolaget till och med år 1888, då i anledning af revisionsberättelsen för 1887 skarpa anmärkningar förekommit både från fattigvårdsstyrelsen i staden och en tidning mot den höga vinst, som bolaget beredt sig af fattiga låntagare. Det visade sig nemligen, att på dessa 4 år bolaget, hvars aktiekapital utgjorde 14,350 kronor, ehuru sparsamhet visst icke iakttagits beträffande driftomkostnaderna, likväl bildat en reservfond af 5,923 kronor, samt att sista årets netto-behållning utgjorde 4,555 kronor; alltså hade bolaget med ett så litet kapital på dessa 4 år kommit till en ren behållning af 10,478 kronor, och likväl hade aktieegarne årligen erhållit i utdelning 6 procent. Då fann bolaget för godt att nedsätta räntan till $2\frac{1}{2}$ procent per månad, och jag har sedan från enskildt håll hört — detta har jag dock ej fått bekräftadt — att en ytterligare nedsättning med $\frac{1}{2}$ procent per månad skulle hafva skett, att sålunda räntan blifvit nedsatt till 2 procent i månaden eller 24 procent om året. Detta oakadt, och ehuru förvaltningskostnaderna, hvari icke inberäknats skatt eller omkostnader för panternas försäljning, ty detta utgår af panterna, och icke heller ränta å förlagskapitalet, utan endast hyra för lägenhet, löner och dylikt, uppgått till ett för en så liten bank så oerhördt högt belopp som 5,471 kronor, så utvisar likväl revisionsberättelsen för 1893, att det lemnats en utdelning af 7 procent, och att bolaget då egde en reservfond på 18,000 kronor, en dispositionsfond af 2,480 kronor och en så kallad välgörenhetsfond på 2,763 kronor, samt att årets nettobehållning uppgått till 3,751 kronor. Bolaget hade alltså efter en tioårig verksamhet, förutom aktiekapitalet, en ren behållning

af 26,994 kronor, och detta ehuru en punktlig utdelning af 6 à 7 procent årligen egt rum.

I en annan pantaktiebank i Skåne, der man ända från bankens tillkomst och till och med i fjor tog 3 procent ränta per månad, det vill säga 36 procent per år, samt alltjemt utdelat 6 procent till aktieegarne, har bolaget, sedan en reservfond af 2,380 kronor afsatts, företagit sig att på aktieegarne fördela hela dispositionsfonden, som uppgick till ungefär samma belopp som aktiekapitalet, nemligen 12,000 kronor. Detta har tillgått på det sätt, som jag i min motion omnämnt, nemligen att nya aktiebref utfärdats, och att hvarje aktieegare för sitt aktiebref erhöill ytterligare ett sådant.

I mellersta Sverige finnes i en mindre stad en pantaktiebank, som under sin tolfåriga verksamhet städse utdelat 10 procent per år till aktieegarne, men derjemte samlat fonder på 20,000 kronor.

Stockholms pantaktiebolag egde redan år 1885 tillgångar, uppgående till 1,678,681 kronor; dess inkomster uppgingo samma år till 232,996 kronor af sjelfva lånerörelsen, förutom hvad bolaget förtjenade på sina fastigheter. Men revisionsberättelsen för år 1893 utvisar, att tillgångarne då stigit till 2,639,264 kronor, äfvensom att bolagets inkomster af lånerörelsen uppgingo till 256,792 kronor. Denna bank arbetar på 6 afdelningskontor. Dess delegare erhöillo för år 1893 en utdelning af 7 procent, och den återstående delen af vinsten afsattes till reserv- och dispositionsfonderna. Bolaget egde då fastigheter, brandförsäkrade för 655,955 kronor och intecknade för endast 317,848 kronor samt hade för öfrigt stora fonder på hundra tusentals kronor.

Enligt mitt förmenande vittna de nu af mig påpekade förhållandena tillräckligt tydligt om, att *dess*a pantaktiebanker — och jag tror för öfrigt icke, att det är stort bättre beståldt med de flesta andra dylika inrättningar, om också en och annan af dem icke gå sina låntagare så nära inpå lifvet som de nyss nämnda — förfelat eller förbisett det uppgifna syftet, att på så billiga vilkor, som med deras bestånd är förenligt, tillhandahålla lån åt mindre bemedlade samhällsmedlemmar. Jag har därför ansett och anser ännu skäligt att hos Kongl. Maj:t, som i finansdepartementet eger tillgång till revisionsberättelserna för alla pantaktiebanker i riket, anhålla, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till ändring af den i min motion omnämnda förordning.

Till slut ber jag få nämna, att de af mig nu meddelade sifferuppgifter äro, med undantag af dem, som röra förhållandena i en mindre stad i mellersta Sverige, hentade dels ur de tryckta revisionsberättelserna för Stockholms stad, dels ock ur afskrifter af revisionsberättelser, som jag fått lösa hos Konungens befallningshafvande i Malmöhus län.

Herr talman! Jag ber att på grund af hvad jag nu yttrat få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion i ämnet.

Herr Bruzelius: Den fråga, som förevarande motion afser, har redan förut en gång varit föremål för Riksdagens behandling, och detta för icke synnerligt länge sedan. Vid 1893 års riksdag väcktes nemligen inom denna kammare en motion, deri föreslogs, "att Riksdagen

Om utarbetade och frambyggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1864 angående ränta vid försträckning.
(Forts)

Om utarbetande och framläggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1864 angående ränta vid försträckning.
(Forts.)

vill besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till straffbestämmelser för ocker vid penningförsträckning af antydda slag.“

Då denna motion förekom till behandling i denna kammare, yttrade sig dåvarande motionären till förmån för motionen, hvarefter en ärad ledamot af lagutskottet, herr Lilienberg, anförde följande:

“En lagstiftning, sådan som motionären här ifrågasatt, är ytterst vansklig, och jag kan icke förstå, huru straffbestämmelserna i sådan lag skulle affattas. Bestämmelserna skulle blifva godtyckliga och allt för sväfvande.

Det område, på hvilket motionären nu föreslår att lagstifta, är det moraliska, dit jag anser att strafflagen icke bör sträcka sig. Jag menar, att strafflagen icke kan hafva straffbestämmelser för allt, som är moraliskt orätt. Man måste uppdraga en gräns därför, och jag tror, att det område, der motionären nu vill att man skall lagstifta, faller inom gränsen för det område, der strafflagen icke bör ingripa.“

— Af denna orsak yrkade han bifall till utskottets afstyrkande hemställan. Härmed var öfverläggningen slutad, och kammaren biföll lagutskottets hemställan.

För min del tror jag icke, att herr Schönbeck har anfört några skäl, som kunna förmå kammaren att frångå den ståndpunkt, som kammaren så nyligen som vid den nämnda riksdagen intagit till den förevarande frågan.

På dessa och de af lagutskottet i öfrigt anförda skäl yrkar jag, herr talman, bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Kardell: Herr talman! Då den här föreliggande motionen förevar i lagutskottet, kunde jag icke tänka mig annat, än att motionärens uppgifter voro betydligt öfverdrifna. Jag kunde särskildt icke föreställa mig annat, än att pantaktiebankerna i allmänhet icke toge så hög ränta, som en och annan skånsk pantaktiebank enligt motionärens påstående skulle göra. Emellertid har jag sedan fått mottaga uppgifter, hvaraf jag anser mig vara berättigad att draga den slutsatsen, att det icke är undantagsförhållanden, om hvilka motionären här talar, utan att det onda verkliga är ganska allmänt utbreddt. Här i min hand har jag ett protokollutdrag från ett sammanträde mellan styrelsen och några aktieegare i en pantaktiebank i Norrland. Det är dateradt den 13 oktober 1891. I § 3 läses: “— — bestämdes, att räntan å lån tills vidare skulle utgå efter 2 procent i månaden med tillägg af en förvarings-, bokförings- och assurancesgift af $\frac{1}{2}$ procent i månaden för värdepapper, guld, silver och pretiosa“ — det är 2 $\frac{1}{2}$ procent i månaden — “2 procent i månaden för kläder och ej skrymmande handelsvaror och bohagsting“ — d. v. s. sammanlagt 4 procent i månaden — “samt 3 procent i månaden“ — således in alles 5 procent i månaden — “för möbler samt skrymmande gods i allmänhet.“ Således beräknas en ränta af 30 till 60 procent om året. Vidare heter det: Alla afgifter för lån beräknas för minst $\frac{1}{3}$ månad och afdragas vid lånets utlemnande. Vid lån, som uppgå till eller öfverstiga 100 kronor, nedsättes räntesatsen till 1 $\frac{1}{2}$ procent.“

Dessa räntesatser äro verkligen upprörande, och man måste medgifva, att något bör göras mot detta onda. Jag föreställer mig, att detta lämpligast skulle kunna ske genom ett tillägg i kongl. kungörelsen angående idkande af pantlånerörelse af den 7 november 1884. Emellertid föreligger nu icke något sådant förslag från motionärens sida. Han begär att få en lag mot *ocker*, och om något sådant vill åtminstone icke jag vara med. Ty lagar mot *ocker* äro icke effektiva. De kringgås, som bekant mycket lätt, och sådana lagar bör man naturligtvis icke stifta; de äro helt enkelt demoraliserande.

Dessutom föreställer jag mig, att, om en sådan lag stiftades, som motionären åsyftar, i allmänhetens föreställning begreppet *ocker* skulle blifva ett annat än nu. På grund af historiska förhållanden anser man nu för *ocker* hvad som öfverstiger 6 procent. Skulle nu en lag stiftas, i hvilken fastställdes en maximiränta af 15 à 20 procent, skulle säkerligen mången få betala en högre ränta än hvad nu är fallet.

Måhända skulle man också kunna tänka sig, att den ökade konkurrensen och den i allmänhet fallande räntan småningom skola af sig sjelfva afhjelpa det onda. Om något på lagstiftningens väg skall göras, anser jag, såsom jag redan nämnt, att det bör ske genom ett tillägg till förordningen angående pantlånerörelse, men det är en annan sak.

Jag har naturligtvis endast att yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Fjällbäck: I anledning af de upplysningar, som den senaste talaren och äfven motionären lemnat, ber jag att få fästa deras uppmärksamhet derpå, att det visst icke är någon maximiränta, dessa 2 à 3 procent; utan förhållandet är åtminstone här i samhället det, att alla enskilda pantlånekontor i regel taga 5 procent i månaden, således 60 procent per år. Och denna ränta blir ännu mycket större derigenom, att låntagarna vanligen lösa ut sin pant hvarje lördagskväll och merendels åter sätta in den i början af kommande vecka. Det är således visst icke något enstaka förhållande, att pantlånekontor taga 2 à 3 procent i månaden, utan här finnes, som nämnt, en mängd sådana kontor, som taga ännu högre ränta. Att detta är en lönande affär, bevisas derutaf, att t. ex. en person, som jag känner till, under jämförelsevis kort tid på en dylik rörelse förtjenade öfver $\frac{1}{2}$ million kronor netto. Om dylika kontor allt fortfarande skola finnas — det var ju icke motionärens afsigt, att de skulle upphöra — borde, enligt hans mening, kommunerna åläggas skyldighet att inrätta sådana låneanstalter. Så har ock varit förhållandet här i Stockholm. Men detta blef en mycket dålig affär för kommunen, ehuru årsräntan var bestämd till 12 procent, och detta kontor har därför upphört. Då det gäller att stifta lagar i detta fall, bör man fästa uppmärksamheten dervid, att dessa lagar kunna kringgås på det sätt, som redan nu praktiseras, nemligen att låntagaren säljer sin vara till långfivaren med rätt för låntagaren att inom viss tid återköpa denna sin vara till ett visst förhöjdt pris. Denna lånerörelse pågår i våra s. k. lumpaffärer här i Stockholm. Den har åtminstone förr pågått och var då mycket vanlig

Om utarbetade och framläggande af förslag till ändrad lydelse af förordningen den 13 september 1867 angående ränta vid försträckning.
(Forts.)

samt existerar nog ännu. Jag tror, att det blir mycket svårt att finna något sätt att förhindra detta ocker.

Herr Petersson i Brystorp: Jag får erkänna, att jag finner det beklagligt, att pantaktiebankerna tillegna sig så hög ränta, men för min del anser jag, att detta icke vore hjälpt med ett bifall till motionärens framställning. Ty om man bestämmer en viss maximiränta, tror jag, att långgifvaren ofta kommer att begagna sig af att taga en viss kapitalrabatt vid lånets erhållande. Detta begagnades före införandet af den fria räntan. Då en person kom och lånade penningar, afdrog långgifvaren en viss summa från det kapital, hvarå lånet lydde. Jag tror icke, att det skulle blifva något bättre, om motionärens önskan ginge igenom, utan att man skulle komma till samma förhållanden, som en gång förut rådt. Af detta skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner å hvardera af de båda gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Herr statsrådet m. m. friherre *L. Akerhielm* aflemnade Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående skyldigheter för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Den kongl. propositionen bordlades till nästa sammanträde.

§ 7.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos statsutskottets nedan-nämnda utlåtanden:

n:o 12, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torr-läggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande;

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende;

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar;

n:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Borgholms stad af ett jordområde om 2 hektar 52 ar från Borgholms kungsladugård;

n:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jord-afsöndring från indragna mönsterskrifvarebostället $\frac{3}{4}$ mantal Silleberg n:o 3 Börje Olofsgård med $\frac{1}{4}$ mantal Åker n:o 2 i Skaraborgs län;

n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring

af jord från den under Sundbyholms kungsgård lydande kronolägenheten Sundbyås n:o 1 i Södermanlands län; och

n:o 18, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Långträskis jernvägsstation beläget område af Piteå kronopark i Norrbottens län.

§ 8.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om upplåtande af väg öfver Eskilstuna kungsladugård till allmänt begagnande i utbyte mot annan väg.

Motionären, herr *A. G. Ericsson* i Väsby, hade uti sin berörda motion, n:o 14 inom Andra Kammaren, föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att den å stadfästad karta utsatta vägen öfver Eskilstuna kungsladugårds egor emellan Eskilstuna stads område och Torshällavägen finge utbytas mot den redan anlagda utfartsvägen, och att sålunda denna sistnämnda finge upplåtas till allmänt begagnande. Men hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Ericsson* i Väsby: Ehuru min motion blifvit af utskottet afstyrkt, anser jag mig dock böra med några få ord fästa herrarnes uppmärksamhet på den sak, som här föreligger. Som herrarne finna af min motion, har jag framställt en begäran, att en väg öfver Eskilstuna kungsladugårds egor finge bytas ut mot en annan väg öfver samma egor. Det är här alldeles icke fråga om upplåtelse af jord, utan det är endast fråga om ett utbyte. Sjelfva upplåtelsen har deremot beslutats af Riksdagen redan för 66 år tillbaka, då i enlighet med Riksdagens beslut genom nådigt bref ett jordområde blef upplåtet af Kongl. Maj:t till Eskilstuna stad. Staden erhöi nemligen då till utvidgning af sin stadsplan ett jordområde af circa 15 tunnland, och vid samma tillfälle erhöi staden rätt att öfver Eskilstuna kungsgård anlägga väg emellan staden och den s. k. Torshälla-vägen. Först omkring 36 år senare, eller för 30 år tillbaka, började Eskilstuna stad att använda det sålunda erhållna området. Men då vid detta tillfälle, i enlighet med sakkunniga personers råd, en ny stadsplan blef upprättad för stadens norra område, så visade det sig, att den medgifna vägen icke lämpade sig för den uppgjorda nya stadsplanen, utan att en ny väg måste inpassas efter storgatans förlängning. Och på det sättet kom man att göra en liten ändring i vägens läge, så att platsen för utfartsvägen blef en annan, än den som fans angifven på kartan. Det var för 30 år sedan man gjorde den öfverenskommelsen, att vägen skulle få en ny riktning öfver Eskilstuna kungsladugård. Men jag har icke varit i stånd att anskaffa några handlingar, som visa på hvilken grund denna öfverenskommelse skedde. Likväl anser jag just den omständigheten, att handlingar rörande saken icke kunnat uppletas, vara ett godt stöd för den upfattningen, att staten icke förlorade på vägomläggningen. Ty det är klart, att om den nya väg-

Om upplåtande af väg öfver Eskilstuna kungsladugård i utbyte mot annan väg.

Om upplåtanden af väg öfver Eskilstuna kungsladugård i utbyte mot annan väg.
(Forts.)

rigtningen hade varit staten till mera skada än den ursprungliga, så hade arrendatorn af kungsladugården opponerat sig, och då hade den nya vägen icke kommit till stånd. Tvärtom är jag öfvertygad om att den nya vägrigtningen var till förmån för arrendatorn, och det är sålunda tydligt, att min motion icke åsyftar, att staten skall skänka ifrån sig något, utan blott att bringa reda i saken. Och den som känner till de lokala förhållandena kan äfven vitsorda, att det jordstycke, som blef upplåtet till väg genom Riksdagens beslut och det kongl. brefvet år 1829, hör till den bästa jorden på Eskilstuna kungsladugård, under det att den jord, der vägen nu går, är af sämre beskaffenhet och grad.

Denna nya väg har redan varit begagnad i 20 års tid, utan att man visste annat, än att det var bra som det var. Men för en 10 år sedan uppstod misshällighet emellan Eskilstuna kungsladugårds arrendator och de väghållningsskyldige, och då uppkommo trakasserier, så att man ref sänder bron på vägen, och det gjordes omöjligt för de vägfarande att komma fram. Emellertid har nu vägdelning i vägdelningsdistriktet pågått, och i denna vägdelning har vägen upptagits; men nu står man rådvill, huru man skall komma derhän att få begagna vägen. Utskottet har visserligen sagt, "att då frågor af förevarande beskaffenhet i första hand böra göras till föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, dervid, efter vederbörande myndigheters hörande, erforderlig utredning kan vinnas. har utskottet, elhuru väl, för så vidt af de för utskottet tillgängliga handlingar kunnat utrönas, hinder från kronans sida icke synes böra möta mot det af motionären föreslagna vägutbytet, dock i frågans nuvarande skick icke ansett sig kunna föreslå någon åtgärd från Riksdagens sida med anledning af motionärens föreliggande förslag, hvarför utskottet hemställer om afslag". Ehuru jag icke med bestämdhet känner det, har jag dock anledning att betvifla, att någon fråga af, såsom utskottet uttryckt sig, "förevarande beskaffenhet" varit föremål för Riksdagens pröfning. Ty, såsom jag redan i början framhöll, är det här icke meningen att begära, det staten skall afstå någon jord, utan här begäres endast att få sig tillerkänd rätt att använda den väg man redan har och som man använt sedan 30 år tillbaka.

Utskottet säger vidare att sådana här frågor böra "i första hand göras till föremål för Kongl. Maj:ts pröfning". Jag vill i det afseendet upplysa derom, att då jag vid motionstidens 11:te timme beslöt mig för att hos Riksdagen framlägga denna motion, i enlighet med mina valmäns önskningsar, så hade jag fått mig tillsända bref och handlingar, som ådagalade att mina valmän redan försökt alla utvägar, som stått dem till buds, för att få saken ordnad. Man hade varit hos embetsverken, hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande, domänstyrelsen och Kongl. Maj:t, men öfver allt hade man sökt utleta formfel för att kunna skjuta frågan ifrån sig. Då man således stod rådvill i afseende på frågans utredning, fans ingen annan utväg än att draga frågan inför Riksdagen. Ty de kostnader, som blifvit nedlagda på upprättande af kartor och annat för att få frågan utredd af embetsverken, hafva varit förspilda, så att man har icke ens kunnat få tillbaka kartor och handlingar, utan fått nöja sig med ett naket afslag.

Det förhåller sig således icke så, att man med embetsverkens förbigående gått en genväg och gått direkt från Eskilstuna stad till Riksdagen. Utan det är först sedan frågan varit hos alla vederbörande embetsmyndigheter, som den blifvit dragen inför Riksdagen. Nu har Riksdagen också skjutit frågan ifrån sig. Visserligen är utskottet ganska moderat och tyckes genom sin motivering antyda, att frågan är välkommen till utskottet, då den kommer tillbaka — och härför är jag tacksam. Men utskottets utlåtande innebär också, att det för att å frågan fram icke finnes annan utväg än att ännu en gång börja på å nyo samt återgå till Kongl. Maj:ts befallningshafvande och så vidare alla myndigheterna igenom.

Om upplåtande af väg öfver Eskilstuna kungsladugård i utbyte mot annan väg.
(Forts.)

Men det tyckes dock för den, som tagit reda på de lokala förhållandena nere vid Eskilstuna, som om det icke alls skulle vara någon risk att tillerkänna Eskilstuna-boarne och kringliggande socknar rättighet till en väg, som förefunnits i 30 år. Ty det är ju endast fråga om rättigheten att begagna den enda väg, som verkligen finnes, medan å andra sidan det tydligen framgår af de bref och handlingar, som jag meddelat utskottet, att en väg *skall* finnas der öfver marken.

Med den önskan, att kammaren måtte betrakta dessa af mig anförda förhållanden, får jag sålunda hos herr talmannen anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Persson i Stallerhult: Då frågor om jordafsöndringar komma från Kongl. Maj:t, är det väl sällsynt, att icke dessa frågor bifallas af Riksdagen. Men då deremot enskilda motionärer framlägga dylika förslag, så vågar jag nästan säga det, att då blifva de alltid afslagna — icke därför, att man då anser frågan vara af beskaffenhet att icke kunna möjligen tillstyrkas, utan därför att det saknas utredning. Och så förhåller det sig också i den föreliggande frågan. Utskottet har icke tillrott sig att tillstyrka bifall till förslaget, alldenstund fullständig utredning icke förelegat. Visserligen har motionären sökt inför utskottet förete handlingar, som ådagalägga att hans förslag icke torde möta svårigheter att få genomfördt, om man vänder sig till vederbörande myndigheter. Men efter hvad jag nu hört, om jag uppfattade motionärens anförande rätt, så tyckes man redan hafva vänt sig till vederbörande myndigheter och af dem fått afslag. Men om de myndigheter, som haft med saken att skaffa, afslagit frågan, då lär det väl knappast vara lämpligt, att Riksdagen utan vidare tillstyrker bifall till förslaget.

Hvad beträffar vägen i fråga, så syntes af den karta, som motionären föredde inom utskottet, som om den väg, de nu använda icke hade några fördelar framför den väg, de hafva rätt att anlägga, i afseende å läge. Men det är endast detta, att om de få utbyte till stånd, så slippa de anlägga en ny väg och få således behålla den gamla, som är iståndsatt och som de redan begagna och blott behöfva underhålla. Det är hela frågan. Men jag är förvissad, att, om de å nyo vända sig till vederbörande och få deras tillstyrkande till förslaget samt å nyo förelägger Riksdagen detsamma, Riksdagen icke skall

Om upplåtanden af väg öfver Eskilstuna kungsladugård i utbyte mot annan väg.
(Forts.)

lägga hinder i vägen för ett sådant vägutbyte. Men för närvarande tror jag, att Riksdagen gör klokast i att bifalla utskottets afstyrkande hemställan, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman! Jag är i allt förekomen af den föregående talaren.

Utskottet, som behandlat denna fråga, har visserligen för sin del icke sett något skäl, som skulle vara i vägen för ett sådant vägutbyte, men utskottet har också kommit till den öfvertygelsen, att, då utredning icke förekommit och det icke heller är möjligt för motionären att lemna den nödvändiga utredningen, det icke är möjligt, att ett sådant förslag kan bifallas. I alla händelser måste vederbörande myndigheter först utreda frågan. Några sådana utredningar hafva icke varit tillgängliga för utskottet, och utskottet har därför icke heller kunnat tillstyrka bifall till motionärens förslag.

Den enda fördel af motionärens förslag jag kan se vore, att de väghållningsskyldige i distriktet i fråga skulle få rätt till den väg, som de förut begagnat; och derest de icke få ett sådant vägutbyte, så blir hela den nu förrättade vägdelningen inom distriktet omintetgjord. Det blir en kostnad för dem, men det få de finna sig uti, då de icke i förväg vidtagit de åtgärder, som fordrades, nemligen att förvissa sig om att de hade rätt att indela den ifrågavarande vägen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson i Väsby: Jag ser mig nödsakad att meddela några upplysningar med anledning af den uppmärksamhet, som de föregående talarne egnat mitt förra anförande. Jag nämnde, att man fått afslag hos vissa embetsmyndigheter, såsom Konungens befallningshafvande och Kongl. Maj:t. Jag får upplysa, att jag icke haft tillfälle sjelf se, på hvilka grunder detta afslag meddelats — det har endast genom handbref meddelats, att ärendet varit före hos myndigheter och afslagits — men jag antar att afslaget meddelats på grund af vissa små formella fel, likasom här hos Riksdagen afslag tillstyrkts på grund af vissa formfel. Men jag beklagar, att man skall söka komma från denna fråga på grund af vissa små formfel. Jag skulle önska, att man kommit längre med denna fråga, på hvilken man arbetat så mycket, än att det skall vara orsaken, hvarför man skall afslå densamma.

Det var endast denna upplysning jag ville gifva.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talman till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos, hvart för sig, och biföllos statsutskottets utlåtanden:

n:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Ulrika Charlotta Thorsberg; och

n:o 21, i anledning af väckt motion om tillägg till 32 § i kungörelsen den 10 november 1882 angående förändrade grunder för förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

§ 10.

Till handläggning förekom vidare statsutskottets utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion i fråga om ändrade bestämmelser angående syner och besigtningar å torp, tillhörande rotar och rusthåll vid indelta armén.

Om ändrade bestämmelser rörande besigtningar å torp tillhörande rotar och rusthåll vid indelta armén.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling remitterad motion (n:o 35) hade herr *A. G. Jönsson* i Mårarp föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter föregående utredning i ärendet vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att gällande stadganden angående syner och besigtningar å torp, tillhörande rotar och rusthåll vid indelta armén, måtte varda ändrade derhän, att största möjliga besparing i förevarande afseende måtte beredas statsverket.

Emellertid hemställde utskottet, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det denna utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären

Herr Jönsson i Mårarp, som yttrade: Herr grefve och talman! Med anledning af de fria former, i hvilka förhållandena rörande soldaternas aflöning inträdt genom urtiman, anser jag, att de periodiskt återkommande besigtningarna och af- och tillträdessynerna äro öfverflödiga. De mellanhafvanden, som kunna finnas mellan soldaten och roten, böra i de flesta fall kunna uppgöras, utan att staten behöfver träda emellan med en årlig utgiftssumma af sextio- till sjuttiotusen kronor. År 1893 utbetalades i Kronobergs län för dylika besigtningar och syner 2,868 kronor 39 öre.

Utskottet har såsom skäl för afslag å min motion uttalat den förmodan, att antalet af dylika torp komme att minskas. Ja, det är mycket möjligt, att de det göra, då återfalla de ju till roten, och hvad tjänar det då till att kasta krut på döende hökar? Men de torde efterträdas af stugor och kåltäppor. Då skall det väl komma militärer och inspektera dessa stugor och kåltäppor? Och kronobetjeningen understundom? Jag tror, att det vore så godt för framtiden skicka dit trädgårdsmästare, som kunde undervisa karlarne att plantera kål och för öfrigt kultivera sina kåltäppor. Det vore åtminstone en person med sakkunskap.

Kammaren torde finna, att min motion är mycket billig och borde kunna bifallas. Har man öfverflöd på pengar, då kan man använda dem på bättre sätt genom att förstärka invalidkassan för att utdela en gång, då de afskedade soldaterna äro i behof af bidrag från den. Jag tror, att både rothållare och soldater skulle hafva anledning att vara mera belåtna och tacksamma dermed.

Om ändrade
bestämmelser
rörande besigt-
ningar å torp
tillhörande ro-
tar och rusthåll
vid indelta
armén.
(Forts.)

Jag tror mig kunna med allra bästa samvete yrka bifall till min motion.

Vidare anförde:

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman! På sätt, som af betänkandet synes, är det ju så nyligen som år 1892 en förändring gjordes, då den skilnaden infördes, att, under det syner förut hållits hvar tredje år, de numera hållas blott hvar femte år. Utskottet har tyckt, att, då förändringen var så ny, det icke vore skäl att nu införa en ytterligare förändring.

Utskottet har också gifvit andra skäl, nemligen att efter den nya värnpligtslagens införande är det antagligt, att torplägenheterna komma att betydligt minskas i antal; åtminstone är det den erfarenhet, som jag har från den del af landet jag tillhör, att torplägenheternas antal mer och mer inskränkes, så att det är sällsynt och rent af ett undantag, att en knekt har ett torp. Detta kommer naturligtvis att göra sig gällande äfven i de öfriga delarne af Sverige. Således torde det icke vara nödvändigt att göra någon förändring i detta afseende.

Det är dessutom ett annat skäl, som gör, att det icke vore lämpligt att taga bort synerna. Det är att, derest det skulle vara de närmast intresserade, nemligen knekten eller rotehållaren, som skulle begära syn, det skulle kunna hända, att sådana uppgörelser kunde träffas mellan innehafvaren af torpet och rotehållaren, att torpet vansköttes under den tid, som innehafvaren hade det, till föga båtnad för efterträdaren.

Af alla dessa skäl har jag icke kunnat tillstyrka förslaget, utan yrkar bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Herr Jönsson i Mårarp: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på den stora skilnaden mellan kronans boställen samt rotar och torp. Jag tror icke, att det är klokt att sammanblanda synerna å dessa olika slag af lägenheter med hvarandra; det är väsentligt olika intressen, som stå på spel. Man kan icke anse mellanhafvanden mellan karlen och rotehållaren för annat än af rent enskild natur, så att om de kunna behöfva anlita myndigheterna för penningfrågor eller frågor om kåltäppor eller hus, må det stå dem öppet, men kunna de komma öfverens, hvilket i de flesta fall torde kunna ske, så är det alldeles opåkalladt att skicka på dem någon militär eller kronobetjening. Det torde väl vara tillräckligt, att de kunna få en sådan besigtning, om de anse det behöfligt; eljest böra de väl slippa. Jag fortfar med mitt yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall be att få ytterligare betona de skäl för afslag å motionen, som af herr Andersson i Nöbbelöf blifvit anförda. Motionärens förslag afser, att de utgifter, som utgå för syner och besigtningar å soldattorp, skulle i någon mån nedbringas; och det sätt, hvarpå detta skulle kunna ske, skulle enligt motionärens förmenande vara, att det öfverlemnades åt de enskilde att be-

stämma, när synerna skulle hållas. Jag hyser starka tvifvel om att man på den vägen skulle kunna vinna någon nedsättning i de utgifter, som utgå för ifrågavarande ändamål. Ty om det skulle stå rotehållaren fritt att begära syn, när han önskade, och soldaten fritt att begära syn, när han önskade, skulle — derom är jag öfvertygad — dylika syner förekomma långt oftare än de nu göra. Ty rotehållaren lever i den tron, att soldaten skall verkställa de erforderliga reparationerna å boställets hus, och soldaten lever i den tron, att det är rotehållaren, som skall göra det. Vid de möten, som hållas, då soldaten tillfrågas, om han har något att anmärka mot rotehållaren, kan han lätt framställa den anmärkningen: "mitt torp befinner sig icke i det skick, hvari jag anser att det borde befinna sig; jag påkallar syn". Och då kommer syn att förrättas, icke, såsom under de hvar femte år återkommande besigtningarne, af kompanichefen ensamt, utan af kompanifullmäktige jemte länsman och två nämndemän. Då skulle kostnaderna blifva betydligt högre än de för närvarande äro. Jag anser således, att den af motionären föreslagna utvägen för dessa utgifters nedbringande icke är den rätta.

Herr talman! Då jag tror, att utskottet förebragt goda skäl för sin hemställan om afslag på ifrågavarande motion, ber jag att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Mårarp: Jag erinrar mig historien om huru man kan se spöken på ljusa dagen. Jag tror icke, att sådana fall, som den näst föregående talaren omnämnt, inträffa synnerligen ofta. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till min motion.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Efter det propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Likaledes biföllos statsutskottets härefter, hvartför sig, föredragna utlåtanden:

n:o 23, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af skattefrälseräntor, som inom viss tid till staten hembjudas; och

n:o 24, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af fräseskatteräntor.

§ 12.

Skedde föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, på hvilka vilkor staten kunde förvärfva hela vattenkraften vid Trollhättan för att, med kraftens tillgodogörande, undan- taga omgifningarna till en nationalpark.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *H. E. Ahrenberg* afgifna motion, n:o 37, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Om ändrade bestämmelser rörande besigtningar af torp, tillhörande rottar och rusthåll vid indelta armén.
(Forts.)

Ordet begärdes af

Herr Ahrenberg, som yttrade: Jag kan icke annat än vara statsutskottet tacksam för det intresse det visat för hvad jag ville kalla sjelfva "kroppen" af min motion, eller den del, som skulle bära hufvudet. Utskottet förklarar "frågan härom vara väl värd att tagas under ompröfning". Jag tror ock, att jag sökt ställa frågan så, att om man företagit den begärda undersökningen, hvilken icke skulle hafva kostat mycket, då en stor del af densamma redan är verkställd, man skulle hafva kommit till det resultat, att parkens anordnande icke skulle komma att erfordra någon vidare kostnad, utan att det tvärtom troligen skulle blifva stor förtjenst. Emellertid har utskottet ansett, att man först borde lyfta af hufvudet, innan man tager kroppen. Det har sagts, att utredning saknas. Men, mine herrar, parken finnes; det är blott fråga om att bevara den; någon större kostnad kan icke här komma i fråga. Jag kan icke finna, att det vore farligt att låta frågan i dess helhet gå till Kongl. Maj:t. Och då det står Kongl. Maj:t fritt att taga under öfvervägande, på hvad sätt staten skulle kunna förvärfva eganderätten till hela vattenkraften vid dessa fall, kan jag icke se något skäl uti att uppskjuta frågan. En utredning pågår redan. Och enligt mitt förmenande skulle regeringen säkerligen icke ogera taga frågan i dess helhet i betraktande.

Att nu framställa något yrkande om bifall till motionen tjenar naturligtvis till ingenting. Men jag vill betona, att ett bifall dertill icke, såsom utskottet förmenar, skulle föranleda till så synnerligen många liknande anspråk. Ty, mine herrar, vi hafva icke mer än *ett* Trollhättan i Sverige. Jag förmodar, att det skall blifva svårt att uppleta någon så naturskön trakt som denna. Jag tror därför, att det vore till gagn för hela vårt land, icke minst med hänsyn till främmande länder, att ställa en så skön trakt under statens vård. Det är icke utan betydelse för ett folk att hafva en dylik plats, der det kan känna sig liksom på egen botten. Detta visar historien från alla tider, och det visar äfven den senaste historien. Finland, vårt gamla broderland, har offrat icke alldeles obetydliga belopp för att från verkstäder befria Imatra-fallen, Europas största vattenfall. Vi hade icke behöft offra mer, om blott staten icke så lätt hade lemnat ifrån sig Trollhättan i förra tider.

Herr talman, jag har icke något yrkande att framställa, då jag är öfvertygad om att ett dylikt yrkande icke för närvarande skulle leda till något resultat. Jag har blott med dessa ord velat följa barnet till grafven, och jag hoppas på dess uppståndelse.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos och biföllos lagutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af justitieombudsmannens framställning rörande

upphäfvande af forum privilegium för utländske adelsmän, som i riket inkommit; och

n:o 6, i anledning af justitieombudsmannens framställning om tillägg till lagen angående lösdrifvares behandling den 12 juni 1885.

§ 14.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 26, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen å sjetta hufvudtiteln, under rubriken extra anslag, gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik och statens jernvägsbyggnader som med afseende derå inom Riksdagen väckta förslag.

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.*

Punkten 1.

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för år 1896 anvisa, å riksstatens sjetta hufvudtitel, till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik äfvensom till inköp och förändrad iuredning m. m. af hotellbyggnaderna m. m. vid Bollnäs station 473,000 kronor.

Under *mom. a)* af förevarande punkt hemställde emellertid utskottet: att Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag måtte af Riksdagen på det sätt bifallas, att till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik för år 1896 å riksstatens sjetta hufvudtitel anvisades ett belopp af 375,000 kronor.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar *C. Lundeberg, A. G. L. Billing, I. Kerfstedt, E. Fränckel* och *O. Jonsson* i Hof.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till chefen för civildepartementet herr statsrådet Groll, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Kongl. Maj:t har till nya byggnader och anläggningar begärt ett belopp af 473,000 kronor. Deri ingår en summa af 98,000 kronor för inköp och omändring af hotellbyggnaderna vid Bollnäs. Statsutskottet har i sitt utlåtande tillstyrkt Riksdagen att bevilja endast 375,000 kronor; och af motiveringen till statsutskottets betänkande synes, att minskningen beror derpå, att statsutskottet icke velat förorda inköpet af Bollnäs hotell. Detta hotell uppfördes 1877 af enskild person å mark, som tillhörde statens jernvägar. Sedermera inköptes det 1884 af den nuvarande egarinnan, fru Skogh. Hon betalade då 137,000 kronor. Men strax efter det hon blifvit egare till hotellet, fann hon, att detsamma behöfde med afseende på trafiken, som der förekom, utvidgas och förbättras. Hon gick genast i författning derom, och arbetena utfördes under åren 1885, 1886 och 1887. Vidare har hon låtit dränera marken och anlagt vattenledning, värmeledning och elektrisk belysning. Alltsammans stod henne den 31 december 1892 till 251,900 kronor. Då hon inköpte hotellet 1884, var Bollnäs nattstation för norrländska tågen under vintermånaderna,

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

och om inga särskilda omständigheter tillstötte, kunde hon icke gerna hafva anledning tro, att hon iklädde sig någon egentlig risk genom de kostnader hon på företaget nedlade. Ty under de första åren var omsättningen vid hotellet ungefär 80,000 kronor om året, och hennes nettoinkomst belöpte sig till mellan 6,000 och 15,000 kronor om året. Hon lyckades också under de första åren intjena en del af de nedlagda kostnaderna, jag tror att nettobehållningarna intill 1892 års slut uppgingo till sammanlagdt 57,000 kronor, så att vid den tiden hotellet med byggnader och inventarier med mera stod henne till omkring 194,000 kronor.

Emellertid från och med den 1 oktober 1893 inträdde en väsentlig förändring i förhållandena. Då upphörde Bollnäs att vara nattstation; och huru detta inverkade på den ifrågavarande affären visade sig snart. Ty under året 1 oktober 1893 till 1 oktober 1894 nedgick omsättningen till ungefär 44,000 kronor; och i stället för att fru Skogh förut haft vinst, lemnade det året förlust. I stället för att det förra varit en vinstgifvande affär, skulle naturligtvis, om dessa förhållanden fortginge, detta småningom leda derhän, att affären blefve för henne ytterst förlustbringande. Med anledning deraf ingick hon till jernvägsstyrelsen med begäran, att hotellet måtte för statens räkning inlösas, så att hon kunde på det sättet återfå något af de penningar, hon nedlagt på affären. Det har vid undersökning af förhållandena om staten komme i besittning af hotellet visat sig, att sådant åtminstone icke skulle för staten medföra någon förlust. Egarinnan begärde först 100,000 kronor, och för behöfliga förändringar, hvarigenom en del bostäder skulle kunna i byggnaderna inredas åt vissa statens jernvägstjenstemän, skulle erfordras ytterligare 8,000 kronor; hela affären skulle således kosta staten 108,000 kronor. Fru Skogh har sedermera under de fortsatta förhandlingarna nedsatt summan till 90,000 kronor, så att för staten hela affären skulle gälla 98,000 kronor. Enligt beräkningar, som äro gjorda, skulle i byggnaderna kunna inredas åtskilliga lägenheter för jernvägspersonalen, åt hvilken bostäder nu förhyras dels i Bollnäs, dels (åtminstone till för någon tid sedan) i Söderhamn. Der var nemligen då förlagd baningeniörsexpeditionen för denna linie; och den lokalen jemte bostad för baningeniör och öfverbanmästare skulle kunna flyttas till Bollnäs, der den och lämpligast bör vara förlagd. Genom detta, och genom att några andra lägenheter för tjänstepersonalen m. m. skulle kunna inrättas, skulle en besparing af hyror uppkomma till belopp af 2,300 kronor.

Derjemte skulle ytterligare någon hyresinkomst kunna beredas, förslagsvis beräknad till omkring 400 kronor. Vidare förbinder sig nuvarande egaren af hotellet, fru Skogh, att hyra en del af detsamma för 10 år för att fortfarande der drifva hotellrörelse, dock i mindre skala. Hon är villig att erlægga en årlig hyra af 3,500 kronor. Jernvägsstyrelsen beräknar sålunda inkomsterna af byggnaderna till 6,200 kronor. Köpeskillingen och omkostnaderna skulle, såsom jag nämnt, gå till 98,000 kronor. Således kan man ju anse, att resultatet för staten såsom köpare icke skulle vara förlustbringande. Nu tillkommer, att det finnes vissa billighetsskäl, som tala för att staten i detta fall

skulle träda emellan och söka rädda egaren från den förlust, som eljest ovilkorligen måste drabba henne. Det är att märka, att den förnämsta hotellbyggnaden ligger på statens mark. Den kan sålunda icke intecknas; och eftersom egaren alltså icke kan på detta sätt tillgodogöra sig någon del af byggnadens värde, måste hon ligga ute med hela kapitalet.

Man kan ju möjligen tycka, att hon bort kunna förutse, att något sådant här skulle inträffa. Men då hon satte sina byggnadsföretag i gång, hade man ännu icke beslutit sig för att draga jernvägen längre än till Ångermanelven. Det var först år 1886, som staten beslöt att dermed gå norr om Ångermanelfven. Förrän denna fråga afgjorts, var ej godt att veta, huru länge det skulle dröja, innan Bollnäs jernvägsstation skulle upphöra att vara nattstation. — Och i det kontrakt, som upprättats med jervägsstyrelsen, var särskildt stipuleradt, att alla förändringar och utvidgningar af byggnaderna skulle underställas jernvägsförvaltningen och af denna pröfvas, hvadan alla anläggningar, som tillkommit, hafva gjorts med jernvägsförvaltningens goda minne. Man torde därför icke gerna kunna säga, att nuvarande egaren hade någon anledning att allt för snart befara något sådant, som nu inträffat.

Statsutskottet har emellertid ansett sig icke kunna förorda den framställning, som nu gjorts, och säger till en början, att utskottet icke kunnat frigöra sig från vissa betänkligheter af *principiel* art. Enligt utskottets mening bör staten icke uppföra eller förvärfva hotell i andra fall, än der sådant är *omdgängligen* nödigt; och statsutskottet befarar, att ett eftergifvande i detta fall skulle bliiwa prejudikat för framtiden. Ja, för min del är jag alldeles ense med statsutskottet, att staten i allmänhet bör öfverlemna åt enskilde att uppföra hotell och sjelf göra det endast, när det är verkligen nödigt. Men detta synes nu vara ett undantagsfall, som icke gerna kan subumeras under den allmänna regeln; jag tror, att det icke skall kunna påvisas ett enda analogt fall, och att man icke heller kan befara, att sådant snart skall föreligga. Till principiel betänklighet och fruktan för prejudikat synes mig alltså vara synnerligt ringa anledning.

Vidare talas det af statsutskottet om att frågan om jernvägsförvaltningens rätta ordnande är under utredning, och att denna särskildt kommer att omfatta äfven personalens aflönings- och bostadsförhållanden. För närvarande är det ju i allmänhet så, att statsjernvägarne sökt att åt sin personal förskaffa bostäder. Detta har ansetts vara ett viktigt moment i jernvägspersonalens uppfostran och i hela dess ställning, och man har velat göra gällande, att detta är en af anledningarna till, att vi hafva en sådan jernvägspersonal, som kanske icke något annat land kan uppvisa. Om det ock kunde befaras, att man i en framtid skulle öfvergå till ett annat system härutinnan, lär väl sådant dock icke kunna strax genomföras, utan dertill komme säkerligen att åtgå ganska lång tid. Men äfven om förmånen af fri bostad skulle indragas, måste dock i stället sättas något annat, inqvarteringsersättning eller hyresbidrag eller hvad man vill kalla det; och då är det väl i alla fall alldeles tydligt, att en stor del af jernvägspersonalen helst vill hafva bostäder så nära platsen för sin verksamhet som möjligt. Man

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

lär väl icke hafva någon anledning befara, att icke ifrågavarande lägenheter i sådant fall komma att uthyras just åt några af jernvägspersonalen. Särskildt vid Bollnäs station är det en mycket stor personal. Der är en verkstad, för hvilken behöfves mycket folk, och dessutom är stationen ganska betydande. Den utredning om jernvägsförvaltningen, som för närvarande pågår, synes mig alltså icke böra utgöra något hinder för att bifalla framställningen.

På grund af dessa förhållanden, och då staten sjelf ju i detta fall icke gör någon förlust, men deremot säkerligen bidrager till att förekomma förlust för en enskild person, som i sin mån verkat, så godt hon kunnat, för att uppehålla ett ordnad hotellväsen vid flere af våra jernvägsstationer och som derutinnan gjort sig synnerligen förtjent, trodde jag, att Riksdagen skulle anse sig böra kunna bifalla Kongl. Maj:ts förevarande proposition.

Vidare anförde:

Herr Berglöf: I statsverkspropositionen begär Kongl. Maj:t å sjetta huvudtiteln bland annat ett anslag af 98,000 kronor för inköp och förändrad inredning af en hotellbyggnad vid Bollnäs. Jag har för icke så länge sedan tillhört den ort, der detta jernvägshotell är beläget. Jag har lifligt deltagit i de stora spörsmålen om jernvägsbyggande i denna trakt, då de förelegat såväl bland ortens befolkning som här vid riksdagen. Till följd häraf har jag mig nogsamt bekanta de särskilda förhållanden, som föreligga i den fråga, hvilken nu föredragits och föreligger till afgörande.

När jernvägar anläggas, hafva vederbörande byggare sig angeläget att anordna matstationer, d. v. s. lokaler, der mat kan tillhandahållas de resande, och stationer, der nattlogis kan beredas dem. Om icke sådana anordningar vidtagas, är jernvägsanläggning i alla delar otillfredsställande; ty det kan icke vara lämpligt, att, när ett tåg sent en qväll framkommer till en jernvägsstation, vederbörande resande skola få stå på platformen och fundera, hvar de skola kunna få herberge under natten, till dess tåget är färdigt att afgå igen. Vid statens jernvägsbyggnader praktiserades, ända tills man nådde Stockholm, att staten vid respektive stationer uppförde nödiga lokaler såväl för mathållning som för de resandes herbergerande under nätterna. Men när statsbanan hunnit fram till Sala — jag tror, att detta var år 1873 — öfvergafs denna princip. Staten sade då: vi må öfverlemna detta åt den enskilda företagsamheten, vi bevilja icke några anslag för byggande af dylika lokaler vidare. I Sala byggdes ock genom enskild företagsamhet nödiga restaurationslokaler. När jernvägen kommit fram till Storvik, blef förhållandet enahanda. Der byggdes genom enskild företagsamhet ett hotell, som troligtvis är för de fleste af herrarne i denna kammare bekant. När jernvägen kom fram till Bollnäs, den ort, hvarom nu är fråga, underhandlades af chefen för statens jernvägsbyggnader med personer, som skulle uppföra nödiga restaurations- och hotelllokaler. Det fanns då i Bollnäs en gästgivare Per Larsson, som åtog sig att uppföra ett hotell. Denne man hade i

stationens omedelbara närhet vidsträckta områden, och ifrån hans hemman exproprierades den mark, som behöfdes för jernvägens framdragande der och stationsplan. Han ville uppföra byggnaderna, som här voro i fråga, på sitt eget område för att derigenom möjliggöra bättre och lämpligare behandling af penningefråga vid det stora byggnadsföretaget; men detta tilläts honom icke — det tillåtes icke, att dylika byggnader uppföras på andra områden än sådana, som tillhöra staten. Han byggde ett jernförelsevis stort hotell. Men när norra stambanan trafikerats en tid, visade sig hotellet otillräckligt. Per Larsson anmodades då att utvidga detsamma, och jag tror, att det blef i det närmaste fördubbladt till sin storlek. Det kontrakt, som då uppgjordes, är fullständigt refererat i den föreliggande statsverkspropositionen, så att jag icke behöfver lemna några detaljerade upplysningar derom. Men jag kan icke underlåta att erinra, att vederbörande byggare, i detta fall Per Larsson, icke fick bygga efter sin egen smak och efter det förhållande, som han ansåg sig böra bygga för, utan statens ingenjörer eller jernvägsstyrelsen skulle kontrollera och justera hans ritningar och gifva alla erforderliga bestämmelser angående husens beskaffenhet till alla delar. Det är gifvet, att denna kontroll betydligt fördyrade och försvårade ett slikt byggnadsföretag. Per Larsson inredde hotellet och försåg det med nödig utredning. Men denna utredning var icke så fullständig, den var rätt tarflig, och jernvägstjenstemän klagade mångfaldiga gånger öfver dess beskaffenhet, särskildt öfver de dåliga säugarne och de dåliga sängkläderna. När så Per Larsson dog, blef hotellet disponibelt. Då skulle någon annan öfvertaga det. Mine herrar! att köpa ett hus, som står på ofri grund, som icke kan intecknas och som med den oundgängliga utredningen tingar en köpesumma af 137,000 kronor — mine herrar! det är icke mången, som kastar sig in uti ett sådant företag. Derfor mötte det betydliga svårigheter att få någon tillfredsställande hotellöfvertagare vid Bollnäs. Det är ju möjligt i dylika fall, att en och annan kommer och erbjuder sig; men statens jernvägstjenstemän och den stora allmänheten kräfva, att vid en så stor plats och vid ett sådant hotell som i Bollnäs allting skall vara förstklassigt. Är hotellet dåligt, sprides det ut för de resande: der kan man icke äta, der kan man icke ligga, vi våga icke företaga den resan, vi få taga en annan väg eller ock stanna hemma.

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Derför hade trafikstyrelsen sig angeläget att till öfvertagare af detta hotell få en person, som på ett tillfredsställande sätt kunde möta de fordringar, som ställas på en vårdare af hotellrörelsen i Bollnäs. Då man känner den ortens förhållanden och särskildt förhållandena sådana de voro vid Per Larssons död, så känner man med sig sjelf, åtminstone enhvar som tillhörde orten vid den tiden, att det fans ingen som vågade det steget mer än fru Skogh. Hon vågade sig på den storartade affären. Hon visste väl, att nattågen redan hade under sommarmånaderna beröfvat hotellet jernvägens passagerare, men hon hörde sig för med alla möjliga, af hvilka det stod att få några upplysningar, angående utsigterna för jernvägens framtida trafik-

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
Forts.*

förhållanden. I detta hänseende hade hon ingen närmare att vända sig till än resp. embetsmän vid jernvägen, som med saken hade att beställa. Dessa voro vid den tiden generaldirektör Troilius, öfverbandirektören Elworth och banintendenten Frisell. När generaldirektören kommer till en jernvägsstation och underhandlar med en qvinna, som är spekulant på ett stort företag, och han åtföljes af sin stab, då mine herrar, är det förlåtligt, om denna qvinna fullt förlitar sig till de uppmuntrande ord, som yttras af denne chef och hans biträden. Om hon spørjer, hvilka utsigter förefinnas för att Bollnäs skall fortfara att vara en nattstation, och det svaras henne: var förvissad om att Bollnäs under en lång följd af år och med all säkerhet under er lifstid kommer att blifva nattstation på norra stambanan, är det förlåtligt, om hon vågar sig på den kuppen och gifver sig in på sådan affär som att köpa Bollnäs hotell. Förhållandena gestaltade sig just på detta sätt, och med stor ansträngning skaffade hon sig de kontanta penningar, som erfordrades för inköpet af hotellet. Sedan hon det gjort, ställes omedelbart anspråk på henne att snygga upp hotellet. Det var icke till fyllest snyggt, det hade dålig inredning o. d. Från början till slut justerade hon upp såväl lokal som inredning och försåg hotellet med tidsenliga sängar och sängkläder, mattor och bekväma stolar etc. Hon gjorde hotellet till ett första klassens hotell. Det är en sak, som är känd icke allenast i vårt eget land, utan äfven i utlandet, att fru Skogh född Wahlgren är en af de förnämsta skötare af en hotellrörelse. Det är gifvet, mine herrar, att dessa stora förändringar och anordningar, som hon nödgades vidtaga, icke aflöpte utan stora penningeuppoffringar. Vi hafva af statsrådet och chefen för civildepartementet nyss fått upplysningar om att kostnaderna för hotellet uppgingo till 250,000 kronor.

Sedan framställes den erinran till fru Skogh, att det var dåligt bestäldt med uthusbyggnaderna. Det var obeqvämt och otrefligt för passagerarne att hafva en del uthuslägenheter alldeles inpå hotellet. Hon måste vidtaga förändringar. Hon fick naturligtvis följa bestämmelserna i sitt kontrakt och uppfylla de anspråk, som ställes på henne, och bygga andra uthusbyggnader. Sedan hon sålunda gjort sitt hotell fint och propert, kommo tredje klassens obemedlade passagerare och sade: nu har ni gjort fint för de förmögna och skaffat dem rum, men för oss fattiga finnes det ej nattherberge att få för skäligt pris. Då vidtog fru Skogh den kloka åtgärden att uppföra en särskild byggnad, ett annex, der hon kunde inrymma tredje klassens passagerare för en natthyra ända ner till 50 öre personen. När dessa tillbyggnader af uthus skulle ske vid Bollnäs station, hänvände sig först Per Larsson i sin ordning och sedan fru Skogh till jernvägsstyrelsen och sade: var god och anvisa oss plats till ytterligare erforderliga byggnader. Jernvägsstyrelsen förklarade: vi hafva ingen plats, området är redan för trångt för att kunna anvisa er plats; vi måste i så fall gå in till Kongl. Maj:t och anhålla om en kongl. proposition om rätt att inköpa mark vid Bollnäs för dessa behof; är det då inte mera skäl, att ni sjelf köper den mark som behöfves. Per Larsson fick först släppa till 12,000 kvadratfot. Och sedan utvidgade fru

Skogh detta område med ytterligare 3,000. Det uppläts således ett område af 15,000 qvadratfot enskild mark för att tillfredsställa byggnadsbehovfen vid Bollnäs. Mine herrar, lika nödvändigt som det är att, när ett tåg kommer fram till en nattstation, det finnes lokomotivstall, der man kör in med lokomotivet, lika nödvändigt är det, att det finnes rum, der man släpper in passagerarne. Hade icke den enskilda företagsamheten trädt emellan vid Bollnäs, hade staten måst bygga ett hotell der. Det hade icke kunnat undgås. Då skola vi se till, om det vore fördelaktigt för staten, att då den enskilde, som blifvit lidande på statens åtgärd, begär att staten skall lösa hans hotell, äfven göra det. Jag har icke kunnat samla så många uppgifter.

Staten byggde ett hotell vid Storlien, då ingen privat ville göra det. Det var ett hotell med 13 rum och kostade staten 39,600 kronor. Vid Vännäs har staten också fått bygga. Det är ett hotell med 10 rum och kostar 27,500 kronor. Hotellet vid Katrineholm, der staten också har fått bygga, innehåller 4 matsalar och 7 gästrum. Kostnaderna för detta hotell uppgingo 1878 till 51,469 kronor. Hotellet vid Bollnäs innehåller 2 matsalar och 40 gästrum samt i annexet 8 gästrum, d. v. s. inalles 2 matsalar och 48 rum. Detta skulle kunna fås till ett pris af 90,000 kronor, medan i Katrineholm kostnaden för 4 matsalar och 7 gästrum belöpte sig i rundt tal till 51,400 kronor. Herrarne kunna jämföra dessa siffror med hvarandra, och i skolen nogsamnt finna, om det blir billigare för staten att bygga sjelf än att köpa ett redan färdigbygdt hus. Jag tror, att staten gör en ganska god affär med hänsyn till föreliggande förhållanden.

Man säger: fru Skogh skulle hafva sett sig bättre före; så får man göra hvarje gång man gör en affär. Det är mycket godt och väl att säga så. Men när orten ansatte fru Skogh, när trafikstyrelsen ansatte fru Skogh att hon skulle öfvertaga denna hotellrörelse och hon lefde i fullkomligt god tro att nattågen, på sätt som de då 1884, när hon öfvertog hotellet, trafikerade banan, skulle fortfara en lång tid framåt, då må man väl säga, att fru Skogh såg sig så bra före, som det var möjligt att då kunna göra. Redan då hade det börjat arbetas på att få en förändrad tågordning på norra stambanan. Jag var sjelf såsom riksdagsman hos vederbörande myndigheter, deribland hos dåvarande civilministern. Det petitionerades att man skulle få en bättre tågordning, men man fick städse ett bleklagdt nej: Det kan icke komma i fråga, det blir för dyrt, det blir ruinerande för statens jernvägstrafik. Vidare framställdes i Riksdagen motioner om ändrad tågordning för Norrland. Det afslogs, det blefve för dyrt, det gick ej för sig. Under sådana förhållanden hade, säger jag ännu en gång, fru Skogh fullt skäl för sitt antagande, att Bollnäs skulle bibehållas som nattstation under vintermånaderna.

Man bör vidare se till, huru fru Skogh skött denna rörelse. Mine herrar, det ligger icke så liten magt uppå att få en stark och stor persontrafik för en jernväg, ty det är den viktigaste. Fru Skogh hade intresse att driva upp sin hotellrörelse i Bollnäs. För det ändamålet satte hon sig i förbindelse med utländska turistklubbar och har sjelf gjort flera utländska resor för att framkalla ett billigare turistlif i

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Norrland. Det är erkänt af personer, som känna till förhållandena, att genom fru Skoghs åtgöranden har icke så liten persontrafik kommit norra stambanan till del. Om herrarne genomläst statsverkspropositionen och gifvit akt på hvad jernvägsstyrelsen säger, finner ni, att styrelsen erkänt, att hon i nämnvärd mån bidragit att höja trafiken. Detta är också ett skäl som talar, då det är fråga om att mäta rättvisa och billighet mot en person, som tillgodosett statens angelägenheter. Utskottet har i sitt utlåtande anfört egentligen 4 skäl. Af dessa vill jag nu fästa mig vid 2 stycken. "Enligt utskottets mening bör nemligen staten ej uppföra eller förvärfva hotell vid sina jernvägsstationer i andra fall, än då sådant är oundgängligen nödigt för trafikens främjande, men detta lärer numera icke vara händelsen vid Bollnäs". När man gagnar på den enskilda företagsamheten är ut och är in och sedan icke längre behöfver det, skulle man således komma och säga: nu är hotellet obehöfligt, nu får ni taga och göra med det bäst ni kan, staten bryr sig icke längre om det. Det kan väl icke vara ett skäl att anföra för afslag på denna fråga. Vidare har man talat om att det skulle blifva ett farligt prejudikat. Jag har tillåtit mig fråga några personer, som närmare känna till prejudikatfrågor, hvilka prejudikat de frukta, ty några liknande fall vid jernvägsstationer torde icke kunna påvisas. Det har sagts, att det skulle kunna komma i fråga att inlösa gästgifvaregårdar. Om en jernväg anlades, och det blefve förändrade kommunikationsleder, och gästgifveriet finge mindre rörelse, skulle gästgifvaren kunna komma med yrkande, att staten skulle lösa in hans gästgifvaregård. Mine herrar, det är ett skämt, det kan icke vara allvarligt menadt. Men det lär ändå vara det. Men så långt ned i prejudikatsamlingarna tror jag icke man kan dyka, att man skulle kunna hitta på något, som talar för sannolikheten af detta påstående.

Vidare gäller ju spørsmålet den ekonomiska sidan af saken. Gör staten en ruinerande affär genom att inköpa Bollnäs hotell? Staten behöfver ett mindre hotell i Bollnäs, ehuru nattstationen kommer att upphöra. Staten behöfver lokaler för sina tjenstemän, åt hvilka den nu får hyra lokaler i Bollnäs, Söderhamn och Storvik. Vidare behöfs det ny lokal för postkontoret i Bollnäs, emedan det för närvarande är för trångt inrymdt i jernvägsstationen. Om staten räknar en skälig och billig hyra härför, samt fru Skogh går in på att hyra en del af hotellet, så får staten en ränta af sex procent å de 98,000 kronor, som äro behöfliga för att ordna denna sak. Kan det vid sådant förhållande vara skäl för staten att säga, att det är skadligt och olämpligt för oss att göra detta? Vi behöfva alla dessa byggnader, men vi vilja ändock icke öfvertaga dem, ty vi skulle kunna, såsom det står i slutet af statsutskottets utlåtande, få hyra dessa lokaler. Således vill utskottet, att först skall den enskilda spekulationen uppbygga hotellet i fråga och tillgodose allmänhetens behof, och sedermera, då hotellet icke längre behöfves, skall den enskilde också öfvertaga ansvaret och olägenheten af att hyra ut rum åt statens egna tjenare. Detta kan icke vara rätt och icke vara billigt.

Herr talman, när statens tjenstemän och status postkontor ovil-

korligen hafva behof af detta hotell och hafva haft behof af det, *när* staten, om en enskild person icke hade byggt dessa lokaler, skulle hafva varit tvungen att sjelf bygga dem, och *när* lägenheterna hädanefter kunna till statens nytta och utan olägenhet för statens ekonomi användas, då kan det icke vara staten värdigt att afslå föreliggande spörsmål; och jag yrkar därför, herr talman, bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del och afslag å utskottets hemställan.

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs.
(Forts.)*

Häruti instämde herrar *Behmer, Arhusiander, Nyström* och *Bromée*.

Herr Persson i Mörarp yttrade: Herr talman, mine herrar! För mig likasom för öfriga ledamöter i statsutskottet, hvilka tillhört majoriteten, har denna fråga gestaltat sig så, att man först hade att tillse, huruvida det ur statens synpunkt är nödvändigt, att staten tillagnar sig de byggnader, som nu äro i fråga. På den frågan torde icke gerna kunna gifvas mer än ett svar, eller det, att staten icke — numera åtminstone — för den jernvägsrörelse, som staten på norra stambanan bedrifver, behöfver detta hotell. Jag vill alls icke förneka hvad den siste talaren framhållit derom att, derest icke detta hotell hade uppförts af enskilda personer, staten hade varit nödgad att sjelf uppbygga det, men så har icke skett, och någon som helst juridisk skyldighet för staten att inlösa hotellet föreligger, såsom herrarne veta, icke. Detta har också framhållits af såväl jernvägsstyrelsen som Kongl. Maj:t. Det återstår således endast billighetsskäl, och jag skall för min del icke försöka att på något sätt förringa de billighetsskäl för hotellets inlösande, som här framhållits. Kammaren torde sjelf pröfva, om dessa äro af så öfvervägande art och beskaffenhet, att de böra föranleda kammaren att besluta i öfverensstämmelse med det förslag, som Kongl. Maj:t här framlagt, men utskottets majoritet har ansett att, om man nu slår in på denna väg, detta kan framkalla liknande anspråk från andra håll. Chefen för civildepartementet har visserligen i likhet med den siste talaren framhållit, att det icke gerna kunde finnas några med detta analoga fall, der staten skulle kunna få vidkännas en sådan skyldighet, men jag ber att i detta afseende få anföra, att det fins icke mindre än tjugufyra stationer utmed statens jernvägar, der hotell egas af enskilda personer, men äro belägna inom statsbanornas område. Dessa äro inom första distriktet Gnesta, Flen, Simonstorp och Sommen, inom andra distriktet Laxå, Töreboða, Moholm, Stenstorp och Falköping, inom fjerde distriktet Karlskoga och Kil, inom femte distriktet Sala, Krylbo, Storvik, Ockelbo, Lingbo, Bollnäs och Ljusdal, samt inom sjette distriktet Ange, Bräcke, Mörsil, Åre och Nyåker. Jag känner naturligtvis icke till förhållandena i dessa hänseenden, men säkerligen läser det ej kunna undgås, att icke i åtskilliga fall billighetsskäl skulle kunna anföras för inköp för statens räkning af något eller några af ifrågakvarande hotell i följd af förändrade tåganordningar eller andra omständigheter. Det är för mig åtminstone icke synnerligen tilltalande, att staten skall slå in på förvärfvande af en sådan rörelse, om jag så får kalla den.

Det anföres i statsverkspropositionen, att man kunde behålla en

Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)

del af dessa byggnader för andra statens ändamål, eller för att dit förlägga en baningenjörsexpedition äfvensom lokal för postverket, hvilket sistnämnda skulle vara af behovet påkalladt, enär utrymmet vid Bollnäs station, der posten nu är inhyt, är otillräckligt och behöfligt för annat ändamål. Jag kan för min del icke inse, hvarför icke staten skulle kunna för ifrågavarande behof hyra lägenheter af den, som eger hotellet, och jag skulle på det bestämdaste vilja förorda ett sådant sätt att gå till väga, allra helst som jag icke vill förringa betydelsen af de billighetsskäl, som kunna tala för att staten bör här träda emellan.

Vidare framhålles i den kongl. propositionen, att någon del af ifrågavarande hotell skulle kunna användas till bostäder åt en baningenjör och en öfverbanmästare. Inom den komité, som Kongl. Maj:t tillsatt för utredning af jernvägsärenden, har den frågan varit på tal, hvilka statens jernvägstjenstemän hädanefter borde erhålla bostadslägenheter, och flertalet inom komitén har kommit till den meningen, att en hel del af de boställen, som nu lemnas till jernvägstjenstemännen, böra indragas, och ersättning derför lemnas i form af inqvarteringsbidrag. Till dessa tjenstemän, hvilka boställen voro ifrågasatta att indragas, hänfördes också ifrågavarande baningenjör och öfverbanmästare. Då jag biträdt detta förslag inom komitén, skulle det naturligtvis vara för mig motbjudande att nu tillstyrka inköp af en byggnad, afsedd för bostäder åt sådana jernvägstjenstemän, åt hvilka jag icke vill vara med om att för framtiden lemna bostadslägenheter in natura.

Jag tror mig härmed hafva anfört det väsentligaste af hvad som talar för bifall till utskottets förslag, och, som jag nämnde, återstår det nu för kammaren att pröfva, om kammaren anser billighetsskälerna så öfvervägande, att kammaren ur denna synpunkt bör bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Jag ber att för min del få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Då en talare på hallandsbänken så fullständigt utvecklade skälerna för ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition, anser jag mig icke behöfva vidare utveckla de af honom redan anförda skälerna, utan vill endast fastslå, att alla, som haft med frågan att göra, och äfven utskottet sjelft, hafva erkänt, att det fins billighetsskäl, som tala för detta inköp. Men utskottet har icke vågat följa denna rigtige och, som jag tror, ädla ingifvelse af fruktan för att, om man nu beslutar detta inköp, följderna skulle kunna blifva, att staten framdeles finge inlösa ytterligare ett eller annat hotell. Hade således icke detta skäl funnits, så torde man kunna taga för alldeles gifvet, att utskottet enhälligt skulle hafva tillstyrkt propositionen, ty man kan icke förutsätta annat, när man erkänner billigheten af en sådan anordning, men tillägger att man icke vågat tillstyrka den af fruktan för den följd, som jag förut nämnt.

Talaren på hallandsbänken framhöll emellertid, att det vore svårt att fatta, hvilka analoga fall man kunde tänka sig, om detta inköp komme till stånd, eller hvilka ytterligare anspråk sedermera skulle

komma att framställas. Nu talade visserligen statsutskottets vice ordförande om åtskilliga privata hotell vid statens järnvägar, men somliga af dessa etablissement äro icke hotell, utan blott restaurationer, och då ligger frågan beträffande dessa i ett helt annat läge, än när det gäller väl ordnade hotell med rum för resande. Bland dylika hafva vi för närvarande, såvidt jag vet, icke något mer än det i Ånge, som på något sätt kan ställas vid sidan af hotellet i Bollnäs. Ånge är för närvarande nattstation för persontågen på den norrländska stambanan, och man kunde därför tänka sig att, om denna nattstation blefve flyttad högre upp, anspråk skulle kunna framställas i samma rigtning som nu. Men jag vill fästa uppmärksamheten uppå att detta hotell i Ånge funnits snart sagdt lika länge som Bollnäs hotell, och detta oaktadt Ånge aldrig förut varit nattstation, samt att hotellet visserligen utvidgats åtskilligt i anledning af den förändrade tåganordningen på norra stambanan, men att vederbörande egare vid denna utvidgning af järnvägsstyrelsen fått den bestämda upplysningen, att han *icke* hade att påräkna, det Ånge skulle för framtiden förblifva nattstation, utan finge vara beredd på att inom några få år flyttning kunde ega rum, och att han sålunda finge bygga och rangera sig så, att det icke ledde till förlust, när rörelsen en gång komme att upphöra der. Så vidt jag kan fatta, förefinnes sålunda icke någon fara för att med något slags berättigande anspråk skulle kunna framställas om inlösnings af Ånge hotellet, det enda för öfrigt, som, på sätt jag redan nämnt, kunde der-till komma i fråga. Hotellet i Ljusdal har funnits från stambanans öppnande, och ehuru der aldrig varit och säkerligen aldrig heller kommer att blifva nattstation, har det hotellet ändock gått bra, och jag tror icke heller, att något anspråk på staten kommer att framställas från det hållet.

Jag får således för min del säga, att, huru jag än sökt tänka mig för beträffande faran af detta inköp i afseende på prejudikatet, har jag icke funnit ett enda fall, som på något sätt kan vara jemförligt med den föreliggande frågan och således bör föranleda, att staten, om köpet göres, har någon slags moralisk skyldighet att göra detsamma, i fall anspråk framdeles från andra håll skulle komma att framställas.

Utskottets hufvudskäl för afstyrkande hänger således enligt min mening i luften, och i och med detsamma tror jag, att vi i denna kammare, med allt erkännande af utskottets försigtighet i detta fall, likväl skulle kunna låta billighetsskålen i öfvervägande grad tala.

Man skulle ju kunna säga, såsom statsutskottets vice ordförande gjorde: hvarför inköpa hotellet? hvartör icke lika gerna låta staten uppträda som hyresvärd i hotellet för de tjenstemän, som der kunna behöfva inrymmas? Ja, derpå vill jag svara, att det kanske icke är så lätt för en enskild person, som är egare till en sådan fastighet, som står på ofri grund och hvilken hon således icke kan in-teckna för att skaffa sig kredit, att det — säger jag — för en sådan person icke är så lätt att uppträda som förläggare för staten sjelf. Jag undrar, om det icke är lämpligare och mera korrekt, att den, som starkare är, skall uppträda som hyresvärd och icke den, som är svagare.

Jag skulle mycket misstaga mig, om jag kunde förmoda, att kam-

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)

maren, när den här går att fatta beslut, icke skulle vilja slå fast ett prejudikat, som i mina ögon är det bästa af alla, nemligen det, att, när staten utan förlust kan göra en privatperson en tjänst eller vara honom till nytta, man då låter rätten tala framför inbillade och — efter hvad jag tror — obefogade farhågor och således utöfvar en handling, som ingen, så vidt jag kan förstå, bör ångra, att han bidragit till.

Jag har med detta uttryckt mina tankar i frågan och ber att slutligen få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar vice talmannen *Östberg* och *Johansson* från Stockholm instämde i detta yttrande.

Herr *Kihlberg*: Det må icke förundra kammarens ledamöter, att utskottet vid behandlingen af denna fråga hufvudsakligen tagit hänsyn till huruvida det nu föreslagna inköpet är förenligt med statens fördelar och först i andra hand till billighetsskäl och enskilda personers intressen.

Utskottet har därför först och främst tagit i betraktande, huruvida detta inköp skulle ställa sig för staten förmånligt eller icke. Då måste man först göra sig den frågan: Är det behöfligt för jernvägs- trafikerna att på denna plats numera hafva en så storartad hotellrörelse som den nuvarande? Derpå måste vi litet hvar svara nej. Och vidare: har staten eller jernvägsstyrelsen tillfälle att på denna plats anordna behöflig restaurations- och hotellrörelse på annat sätt? Man har erfarenhet om att så kunnat försiggå på de flesta platser i riket. Detta har äfven berörts af föregående talare. Det är endast i sällsynta undantagsfall, på platser, der det är glesare befolkning och mindre rörelse, som det är nödvändigt för jernvägsstyrelsen att träda emellan. Såsom exempel på sådana ställen kunna nämnas *Storlien* och *Vännäs*. På dessa platser äro förhållandena annorlunda än i *Bollnäs*. Vi känna väl, att *Bollnäs* är en plats, som är mycket utvecklad och som har en talrik och burgen befolkning. Jag är viss om att det icke skall möta någon svårighet för jernvägsstyrelsen att genom att på denna plats tillgodogöra sig den enskilda företagsamheten der få en hotellrörelse, som är fullt tillfredsställande för behovet.

Vidare har man sagt, att det är behöfligt att der få en hel del lokaler för jernvägstrafiken och dess tjänstemän. Man har särskildt framhållit, att man skulle förflytta baningeniörsexpeditionen från *Söderhamn* till *Bollnäs*, och man skulle vidare der bereda bostadslägenheter åt åtskilliga tjänstemän. På detta sätt skulle man kunna tillmötesgå den nuvarande egarinnan af hotellet. Men är ett sådant arrangement från statens sida behöfligt? Att det skulle låta sig göras, är ju tydligt. Men, som förut blifvit nämndt, strider likväl en sådan åtgärd mot den allmänna principen, att man icke skall i större utsträckning, än som är nödvändigt, på statens bekostnad anskaffa bostadslägenheter åt jernvägstjänstemännen. Således är åtgärden icke ur den synpunkten nödvändig.

Men, säger man, staten kan tillgodogöra sig denna byggnad på förmånligt sätt; det blir för staten en god affär. Man inbespar, har det

sagts, på detta sätt ett hyresbelopp af 2,300 kronor, och man kan derjemte hyra ut lägenheter för 400 kronor, hvarigenom man finge en inkomst af 2,700 kronor. Slutligen har man sagt, att den nuvarande hotellvärdinnan erbjudit sig att på 10 år hyra den del af den nuvarande byggnaden, som fortfarande skulle användas för hotellrörelsen, och därför erlägga en hyressumma af 3,500 kronor. Genom dessa beräkningar anser man sig hafva kommit till det resultat, att man får 6 procent ränta på de 98,000 kronor, som staten skulle behöfva uppoffra, och, säger man, det är ju en lysande affär; staten gör ju då ingalunda någon förlust. Nåväl, är då 6 procent på denna byggnadsaffär så synnerligen mycket? Man må komma i håg, att, när man köpt dessa byggnader, har man äfven utsigt att få betala ganska dyra underhållskostnader. Det blir således icke netto 6 procent ränta på detta kapital. Dessutom tål det vid att taga denna beräkning med försigtighet, ty här har man fått upp denna räntesiffra, 6 procent, på det sätt, att man räknat en inkomst af denna hotellrörelse å 3,500 kronor. Man kan lätt tänka sig, att det kan vara af intresse för fru Skogh att under dessa 10 år betala för detta hotell en större hyra, än det är värdt, för att kunna få fram en större kapitalsiffra. Jag har stora farhågor för att hotellet icke är värdt denna summa, dels därför att, om så vore, skulle det fortfarande vara värdt för fru Skogh att bibehålla detta hotell och fortfara med rörelsen, och dels emedan jag fäster mig vid hvad fru Skogh i sin skrifvelse framhåller, nemligen att Bollnäs hotell för framtiden kan jemställas med hotellet vid Hallsberg, som för närvarande lemnar en hyra af 1,800 kronor. Det är ju ett helt annat belopp än 3,500 kronor. Skulle man då kapitalisera den inkomst, som blefve disponibel efter detta hyresbelopp, plus de inbesparade hyresafgifterna för bostadslägenheterna, så komme man till ett kapital af endast 75,000 kronor. Drager man sedan ifrån de 8,000 kronor, som behöfvas för förändring af dessa byggnader, så är det återstående kapitalvärdet icke mer än 67,000 kronor. Jag vill påminna herrarne härom, för att herrarne ej må låta för mycket dupera sig af de framlagda beräkningarna.

Vidare säger man, att man måste räkna med billighetsskäl. Ja, gerna må kammaren göra det. Men utskottet har ansett sig icke böra taga allt för starka hänsyn dertill. Och det är för öfrigt ett tillmötesgående mot fru Skogh, om, oaktadt, som förut är sagdt, något tvingande skäl dertill ej förefinnes, staten ändå af henne skulle hyra dessa lägenheter för att använda dem så som är föreslaget. På det sättet skall ett tillmötesgående från statens sida kunna ske, utan att staten kastar sig in på att köpa dessa allt för dyra byggnader.

Af hvad jag nu sagt torde framgå, att utskottet icke har kunnat framkomma med något annat förslag, än som skett.

Inom statsutskottet har meddelats den upplysningen, att man för framtiden skulle kunna räkna på större inkomst. Man har väl hoppats att derigenom kunna locka staten till inköp af dessa byggnader. Man har sagt, att inkomsten af Bollnäs-hotellet skulle kunna jämföras med inkomsten af hotellet i Ljusdal, der det betalas 4,000 kronor i hyra för år. Det har också talats om att det framdeles kommer att gifva

*Angående
inköp n. n.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

mycket större afkastning än nu, när den tilltänkta nya banan Orsa—Bollnäs blir färdig, och att det därför kunde vara en affär. Om det nu finnes sådana utsigter för framtiden, så unnar jag emellertid fru Skogh gerna dessa fördelar, ty om de äro verkliga, så gör icke fru Skogh någon förlust på att fortfarande bibehålla denna egendom, utan hon har då tvärtom utsigt att på hotellrörelsen erhålla betydligt större inkomst än nu. Jag tycker därför, att billighetsskäl icke tala så starkt.

Då jag, som sagdt, har betänkligheter mot att staten skulle kastas in i en sådan affär, och då jag icke har några sangviniska förhoppningar om att affären i statens hand skall blifva så lysande, men deremot är öfvertygad, att den i fru Skoghs händer fortfarande skall blifva temligen god, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Jönsson* i Gammalstorp förklarade sig instämma med herr *Kihlberg*.

Herr *Petersson* i Runtorp: Då jag deltagit i utskottets behandling af detta ärende och bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, kan jag icke underlåta att säga några ord.

Jag tycker, att, ehuru utskottets motivering icke är lång, den ändock borde vara tillräcklig för dem, som vilja tänka på, hvilka följderna kunna blifva, om de olägenheter, som utskottet framhållit, komme att inträffa. För mig är det ett afgörande skäl att icke bifalla detta köp, att jernvägsstyrelsen redan nu tyckes röra sig med stora kapital och har så mycket annat att göra, att den icke borde tänka på att befatta sig med någon hotellrörelse, utan låta enskilda personer sköta sådana affärer. Det är godt, om vi kunna kontrollera de affärer denna styrelse redan nu har.

Det har talats om att det icke skulle blifva något farligt prejudikat, om Riksdagen beslöte att inköpa den hotellbyggnad, hvarom nu är fråga. Jag kan icke uppgifva, om så kan blifva förhållandet. Om jag emellertid icke missminner mig, så har ett med detta liknande fall förut förekommit i närheten af Linköping, nemligen vid Mjölby, der en enskild person också nedlagt stora summor på en hotellbyggnad, i tanke att der skulle fortfarande vara nattstation. Då den sedan flyttades till Linköping, blef följden, att hotellet i Mjölby icke längre fick så stora inkomster, som det hade i början. Men det har fått gå ändå, och några ersättningsanspråk på staten ha icke heller framkommit. Sedan för öfrigt Vadstena-jernvägen kommit till med slutpunkt i Mjölby, har hotellegaren kunnat sträfvat sig fram, och så får det väl också gå i Bollnäs, dit det ju är starkt ifrågasatt att bygga en bibana från Orsa. I sådant fall skulle väl hotellet ändå någorlunda kunna bära sig. Jag tycker därför, att jernvägsstyrelsen icke bör befatta sig med någon hotellrörelse, utan den bör låta fru Skogh sköta denna. Hon är ju en duglig person, och hon sköter denna rörelse säkerligen mycket bättre än jernvägsstyrelsen skulle göra det. Om det än, sedan Bollnäs upphört att vara nattstation, för fru Skogh

blifver någon mindre förtjenst, så får hon väl ordna det så, att hon åt jernvägstjenstemän, hvilka, såsom af en föregående talare nämnts, behöfva hyra rum i närheten af stationen, uthyr en del af hotellet. Hvad hon sålunda går miste om i förtjenst i följd af förändrad tåg-anordning, kan hon ju på detta sätt taga igen.

Huru jag än ser saken, kan jag emellertid icke komma till annat resultat, än att det är högst nödigt att icke lägga mera på jernvägsstyrelsen, än den redan har. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielson: Då äfven jag deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet och då jag tror, att här föreligger en mycket stor principfråga, skall jag be att få säga några ord.

En talare har sagt, att utskottets motivering hängde i luften. Min öfvertygelse är emellertid, att den hvilar på fast mark. Ty om vi nu bifalla det inköp, hvarom här är fråga, är det klart, att vi på samma gång gifva på hand, att vi böra upplåta bostäder åt våra jernvägstjenstemän, och det vore en farlig väg att slå in på. Detta är för mig det hufvudsakliga skälet, hvarför jag icke kan vara med om detta inköp.

Vidare anser jag, att, om man köper det, som man icke behöfver, man köper för dyrt, äfven om man köper aldrig så billigt. Ty här är ju fråga om att köpa ett större hus, än man är i behof af. Jag är därför af den mening, att man bör vara mycket varsam i detta fall. Herrarne böra icke föreställa sig, att staten genom detta köp skulle erhålla någon större afkastning på sina penningar. Ty man bör här tänka på att byggnaderna äro temligen gamla — snart tjugu år —; att de äro uppförda af trä och att de fordra underhåll och reparation. Inom en kort tid kunde därför kapitalet vara borta.

Jag nämnde, att det hufvudsakliga skälet, hvarför jag icke kan vara med om att köpa dessa byggnader, är, att vi genom detta köp komme att slå in på den vägen, att staten bör skaffa bostäder åt sina jernvägstjenstemän. Ja, mine herrar, besluta vi detta köp, då ha vi gått långt på den vägen.

Jag skall för öfrigt inskränka mig till att instämma med de talare, som yttrat sig för bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att om kammaren frångår utskottets förslag, så kan ett sådant beslut leda till ganska vidtgående följder.

Med dessa ord har jag velat motivera, hvarför jag vidhåller utskottets hemställan, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Andersson från Malmö: Då ett förslag kommer från denna del af landet och då det dessutom har så varma förespråkare här i kammaren, kan det kanske anses något vågadt att uppträda mot det samma. Men då jag nu kommer att rösta mot detta förslag, och i stället afgifva min röst för bifall till statsutskottets hemställan, skall jag be att med några ord få motivera detta mitt votum.

Man har sagt, att staten i detta fall har skyldighet att träda emellan och att det vore orättvist och obarmhertigt, om man icke

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)

biträdde den gjorda framställningen. Enligt min uppfattning förekommer emellertid ingenting i den kongl. propositionen, hvaraf kan framgå, att staten skulle ega juridisk skyldighet att inköpa fru Skoghs hotellbyggnader. Jernvägsstyrelsen såväl som departementschefen hafva tvärtom tydligt framhållit, att någon skyldighet för staten att i nu förevarande fall träda emellan icke kunde förefinnas. Vidare talar man om billighetsskäl. Ja, om fru Skogh varit den person, som låtit uppföra hotellet i fråga, då kunde sådana skäl *möjligen* förefinnas, och då hade frågan också befunnit sig i ett annat läge. Men nu är ju förhållandet, att det är en annan person, som låtit uppföra hotellet, och att då fru Skogh öfvertog detsamma, hade ju alla sommartågen upphört att öfvernatta i Bollnäs. Fru Skogh hade således redan innan sitt öfvertagande af hotellet bort kunna inse, att Bollnäs station icke för någon längre tid kunde förblifva nattstation, ty den hade redan då till en del upphört att vara det. Dessutom fortgick stambanans framdragande mot norr med all kraft, och då kunde hon ju tänkt sig, att nattstationen skulle förläggas längre norrut.

Här har af den talare, som yttrade sig näst efter departementschefen, betonats, att flere af statens tjenstemän invagat fru Skogh i den förhoppningen, att Bollnäs skulle förblifva nattstation för all framtid. Jag tror icke, att Riksdagen bör fästa något afseende härvid. Ty om någon eller några enskilda personer invagat henne i den tron, så kan man väl icke därför säga, att jernvägsstyrelsen gjort det.

Här har också framhållits och det talas äfven derom i den kongl. propositionen, att det skulle blifva till ekonomisk fördel för staten att inköpa denna hotellbyggnad. Då staten skulle för dessa tjuu gamla trähus på ifrågavarande ort betala en så hög summa som 90,000 kronor, vore det förunderligt, om det skulle blifva till någon ekonomisk fördel. Det är sannolikt, att, om staten inköper dessa byggnader, man sedan kommer till Riksdagen och begär ytterligare anslag för reparationer å desamma. Jag tycker således att priset på dessa byggnader är för högt.

Man vill icke heller lyssna till det skälet, att det vore ett farligt prejudikat, om staten här skulle anse sig skyldig att träda emellan, utan svarar, att något fall, analogt med nu ifrågavarande, kan man icke tänka sig. Den ärade vice ordföranden i statsutskottet har emellertid redan påvisat flera sådana fall. Jag är öfvertygad att om man, i den mån jernvägsbyggandet i landet framskridit, varit lika fifffig som nu fru Skogh, sådana framställningar, som den hon framkommit med, skulle med lika goda skäl kunnat göras många gånger. Men från de södra delarne af landet skulle man knappt vågat komma med en sådan framställning, af fruktan att man skulle skratta åt den. Man är icke så tilltagsen söderut som man tyckes vara i norra delarne af vårt land.

Jag skall be att få göra en liten jemförelse. Den torde kanske i herr Berglöfs ögon synas haltande, men jag skall dock be att få göra den till den kraft och verkan, den kan hafva. I Malmö samhälle finnes ett s. k. färjelag, som på sina båtar befordrar varor

mellan Sverige och Danmark. Det är ett yrke, som fortgått allt sedan början af detta århundrade, tills för några år sedan mellan Sveriges statsbanor och "Det forenede Dampskibsselskab" i Köpenhamn upprättades en egendomlig samtrafik. Denna samtrafik är så beskaffad, att gods, som med statens jernvägar sändes till Danmark, befordras billigare än det som transporterats mycket kortare väg inom landet. Detta färjelag, hvilket, som sagdt, har till uppgift att föra varor, såsom ved, bark, takspån, jern o. d., till Köpenhamn, ser sig nu, genom samtrafiken mellan "det forenede Dampskibsselskab" och jernvägen, hotadt att beröfvas sina inkomster. Laget består i allmänhet af äldre män, som nu blifvit beröfvade sin utkomst på gamla dagar. De hafva gjort en hemställan till jernvägsstyrelsen, att de skulle få på statens jernvägar till Malmö hamn transportera varor efter samma taxa som "det forenede", men denna hemställan har blifvit afslagen. Jag undrar hvad herrarne skulle säga, om dessa färjemän komme in till Riksdagen med en framställning, att, då regeringen genom sin samtrafiktaxa beröfvat dem deras utkomst, staten måtte köpa in deras jakter med tillbehör. Med all säkerhet erhöle de afslag på sin framställning, oaktadt väl så starka billighetsskäl kunde finnas härför som för inköp af fru Skoghs hotell i Bollnäs.

För min del anser jag, som jag redan sagt, att staten icke har någon juridisk skyldighet att gå fru Skoghs framställning till mötes, samt finner dessutom de billighetsskäl, som föreburits, mycket svaga. Jag anhåller därför att få instämman med dem, som yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Fjällbäck: Efter hvad här blifvit framhållet, skulle man kunna tro, att det skulle vara en affär för staten att inköpa den ifrågevarande hotellbyggnaden. Jag skall därför be att få yttra några ord rörande denna sak.

Om man för jernförelses skull tager i betraktande, hvad det i allmänhet kostar att bygga hus här i Stockholm, torde man finna, att en sådan byggnad som hotellet i Bollnäs med all säkerhet här kan uppföras för 75,000 kronor. I utlåtandet se vi, att det s. k. stora hotellet innehåller i nedre våningen 16 rum jemte matsalar samt i öfre våningen 24 rum. Om man förvandlar matsalarne till rum, torde man således kunna säga, att stora hotellet innehåller 48 rum. Det lilla hotellet eller annexet innehåller, såsom äfven synes af utlåtandet, i "en våning under asfalttak" — härmed torde väl menas med asfaltpapp betäckt tak — 8 rum jemte "8 till bostadslägenheter oanvändbara låga vindrum". Om vi äfven förvandla dessa till 4 bostadslägenheter, kan således annexet beräknas innehålla 12 rum, och följaktligen hela hotellanläggningen 60 rum eller eldstäder. Men vanliga medelgoda lägenheter på 2 å 3 rum och kök kunna här i Stockholm byggas för en kostnad af omkring 1,000 kronor per eldstad. Således skulle en byggnad med lika många rum, som hotellanläggningen innehåller, kunna här uppföras för omkring 60,000 kronor och dertill af sten.

Om vi dock medgifva, att kostnaden skulle kunna blifva något

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)

högre i Bollnäs, och därför höja summan till 75,000 kronor, är detta enligt min öfvertygelse den högsta behöfliga kostnaden för uppförandet af en byggnad derstädes med lika många rum, som det nuvarande hotellet innehåller. Dessutom finnes visserligen en uthusbyggnad; men jag kan ej föreställa mig, att den kan vara af så stort värde för staten.

Enligt min åsigt kan man således ej säga, att inköpet af dessa gamla träbyggnader skulle vara någon god affär, ej heller att priset kan anses vara billigt. Man har sagt, att de skulle afkasta 6 procent, men det anser jag vara ett dåligt resultat, då man tager i betraktande, att det är trähus, det är fråga om. Ty en procent om året måste minst afgå för underhållskostnader; och dervid får man då ej taga annat med i räkningen än utgifterna för reparationer. Här i Stockholm beräknar man vanligtvis också underhållskostnaden till 1 procent af årsafkastningen, men deri ingår då äfven skattens belopp. Dervid bör jemväl tagas i betraktande, att det här gäller stenhus, hvilkas underhållskostnader äro obetydliga i jemförelse med trähusens.

Då man således ej torde kunna påstå, att det skulle vara någon affär för staten att inköpa hotellanläggningen i Bollnäs, återstår endast frågan om att göra det af barmhertighetsskäl, som här talats om. På denna fråga vill jag dock icke inlåta mig, utan skall inskränka mig att, då jag finner företaget ur affärssynpunkt lända staten till förlust, yrka bifall till utskottets utlåtande i förevarande punkt.

Herr vice talmannen Östberg: I den nu föreliggande frågan synas mig billighetsskäl verkliga vara så talande, att jag icke kan underlåta att instämna med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Det är ju uppenbart, att anläggningen af ifrågavarande hotell skett i statens jernvägars intresse. Det var för jernvägen nödvändigt att på denna plats erhålla en hotellbyggnad och därför kom en sådan på initiativ af jernvägsstyrelsen efter öfverenskommelse med enskild person till stånd. Jag vill vidare framhålla, hurusom byggnadens uppförande skett efter anvisning af jernvägsstyrelsen och i enlighet med ritningar, som af denna styrelse blifvit granskade och antagna, samt att hvarje förändring skett, efter det att uppgjorda förslag blifvit från jernvägsstyrelsens sida godkända. Häraf ser man tydligen, att det icke varit ett vanligt affärsföretag, utan att särskilda förhållanden äro med detsamma förknippade. Det må därför ej vara underligt, om man tycker, att den person, som på grund af en öfverenskommelse med jernvägsstyrelsen inlåtit sig på detta byggnadsföretag, bort kunna räkna på att företaget allt framgent skulle lemna skäligen afkastning.

Slutligen skall jag be att få säga, att det icke är oväntadt, att denna fråga om inlösen af hotellanläggningen i Bollnäs nu framkommit. Ty redan i det kontrakt, som afslöts med jernvägsstyrelsen, är förutsatt, att inlösen skulle kunna ega rum. Så vidt jag kan finna, torde det därför vara staten värdigast att i detta fall nu tillmötesgå den framställning, som blifvit gjord.

Hvad för öfrigt här blifvit taladt om tillmötesgående, då det gäller

de nordliga trakterna af vårt land, kan jag för min del ej se annat, än att, om man anser en framställning i och för sig vara sådan, att den bör beviljas, det bör vara lika kärt, om densamma kommer från norra eller södra delarne af landet.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Angående
inköp m. m.
af en hotell-
byggnad vid
Bollnäs
station.
(Forts.)*

Med herr vice talmannen förenade sig herrar *Johnsson* i Bollnäs och *von Krusenstjerna*.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å densamma i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts framställning i ämnet och bifall till denna sistnämnda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till den senare propositionen. Som votering emellertid begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som, med afslag å statsutskottets hemställan under moment a i första punkten af utlåtandet n:o 26 i hvad densamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, bifaller propositionen,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 74 ja, men 118 nej, i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Mom. b).

Bifölls.

Punkterna 2—4.

Biföllos.

§ 15.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om ändring af 39 och 44 §§ i legostadgan den 23 november 1833.

*Angående
förslag till lag
om rätt till
jagt.*

§ 16.

Efter föredragning dernäst af lagutskottets utlåtande, n:o 8, i anledning af väckt motion angående förslag till lag om rätt till jagt, i hvilket utlåtande utskottet hemställde, att berörda Andra Kammaren af herr *A. V. Ljungman* afgifna motion, n:o 151, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, anförde:

Herr *Ljungman*: Beträffande denna min motion och lagutskottets utlåtande öfver densamma skall jag be att få yttra några ord.

En af de anledningar, hvarför jag väckt motionen, ligger deri, att lagstiftningen i fråga är i konstitutionelt hänseende af synnerligen märklig beskaffenhet. Det förhåller sig nemligen så, att man i detta ämne knappast kan väcka en motion inom Riksdagen, utan att riskera att den icke kan remitteras, på den grund, att uti ifrågavarande stadga finnas till och med i samma paragraf eller punkt hoprörda saker af olika konstitutionel natur. Riksdagen har ju i verkligheten för närvarande under behandling tvenne motioner i samma ämne, hvilka hänvisats till olika utskott.

Nu syntes det mig, att det bästa uppslaget att lösa frågan vore att börja med att skifta ut den lagstiftning i jagtstadgan, som är af allmän lags natur. Sedan kunde man öfvergå till författningen om de allmänna skogarne i riket och derifrån afskilja hvad som vore af allmän lags natur och blott behålla hvad som vore domänförfattning.

Att jag framlagt denna motion berodde för öfrigt derpå, att Andra Kammaren förlidet år biföll en utaf herr *Collander* afgifven, i år upprepad motion, gående ut på en förändring äfven af i jagtstadgan förekommade bestämmelser, som måste anses vara af allmän lags natur.

Jag har emellertid icke upptagit yrkande om denna förändring i min motion, emedan jag velat bespara Riksdagen det föga uppbyggliga skådespelet, att tvenne ordinarie utskott skulle vid en och samma riksdag inkomma med mot hvarandra stridande utlåtanden rörande alldeles samma fråga.

Det märkligaste uti utskottets utlåtande synes mig emellertid vara, icke det att utskottet afstyrkt min motion, ty något annat hade jag icke väntat mig — jag har gång på gång väckt motioner rörande fiskerätten, som alltjemt hafva afstyrkts, till dess Kongl. Maj:t fattat beslut i frågan utan någon skrifvelse från Riksdagens sida — utan det är att lagutskottet här antyder, att det skulle vara Kongl. Maj:t och icke Riksdagen, som egde rätt att stifta lagar för domänerna. Lagutskottet antyder nemligen, att *hela* den del af jagtstadgan, som icke vore af allmän lags natur, skulle vara af ekonomisk författnings natur; men detta är ett uppenbart misstag, ty 77:de paragrafen i regeringsformen är alldeles tydlig. Enligt densamma tillkommer det nemligen Riksdagen att stifta alla allmänna författningar rörande förvaltningen och dispositionen af kronans domäner, dessa må nu vara jordegendomar, kronoskogar eller fisken.

Då emellertid jag tager för gifvet, att mina önsknings beträffande

denna fråga, utan någon åtgärd från Riksdagens sida, skola blifva uppfyllda på grund af förhållanden, som antagligen komma att inträffa snart nog; så skall jag icke framställa något yrkande om bifall till min motion, utan endast inskränka mig att uttala mitt ogillande af lagutskottets motivering.

*Angående
förslag till lag
om rätt till
jagt.
(Forts.)*

Herr von Krusenstjerna: Att uti nu gällande jagtstadga finnas sammanförda bestämmelser af olika konstitutionel natur, på sätt motionären uppgifver, är ju alldeles obestriddigt. Det har icke heller utskottet förnekat. Men jag hemställer till kammaren, om det verkliga kan vara skäl att besvära Kongl. Maj:t med en begäran om utarbetande af lagförslag *endast* på den grund, att nu gällande författning innehåller bestämmelser af olika konstitutionel natur. Man borde väl då uppgifva något hänseende, hvori gällande lagstiftning behöfver förbättras, men derom har motionären icke ens lemnat någon antydan.

Då motionären i sin motion yttrar, att en lämplig fördelning af nämnda bestämmelser på skilda författningar utgör en förutsättning för önskvärda förbättringar uti den ifrågavarande lagstiftningen, så vill det nästan synas — och motionärens nyss fälda yttrande tyckes mig också bekräfta detsamma — som om det möjligen tillgått så, att motionären velat väcka en motion med förslag om ändringar uti åtskilliga delar af gällande jagtstadga, men att han, vare sig han funnit detta för svårt eller icke haft tid dertill, ansett det beqvämare att öfverlemna till Kongl. Maj:t uppdelningen af de olika bestämmelserna, för att sedermera sjelf inkomma med förslag till förändringar i olika författningar. Det förefaller mig dock, att Kongl. Maj:t har tillräckligt att göra med utarbetande af författningsförslag i frågor, beträffande hvilka Riksdagen påpekat att förbättringar äro behöfliga, för att man icke må begära, att han skall framkomma med författningsförslag endast ur den synpunkt, att man må erhålla en mera systematisk uppställning af olika författningar.

Jag hemställer utan vidare om bifall till utskottets betänkande.

Herr Ljungman: Om jag hade väckt en motion om ändring af de delar utaf jagtstadgan, som äro af ekonomisk författnings natur, så hade en sådan motion blifvit remitterad till tillfälligt utskott, och då hade jag icke vunnit mitt syfte; ty tillfälligt utskott eger icke att behandla frågor, som äro af allmän lags natur. Hade jag åter i motionen upptagit alla mina önsknings och begärd ett särskiljande af dessa olika slag af lagstiftning, så hade jag icke fått en sådan motion remitterad, ty då hade densamma innehållit "flera mål af olika beskaffenhet". Således fans det icke någon annan utväg än att hålla sig till endast *ett* "mål" i motionen. Nu är förhållandet, att i fjor Andra Kammaren med anledning af en annan motion beslutit en skrifvelse till Kongl. Maj:t och, då denna motion återkommit i år, förmodar jag, att Andra Kammaren vidhåller sitt förra beslut. Då har man ju deri vunnit ett godt uppslag, som bör gifva anledning till att, när man vill hafva lagstiftningen ändrad, man då också vidtager en utskiftning af de delar af densamma, som äro utaf olika konstitutionel natur.

Dertill kommer en annan sak, som är ganska viktig, nemligen, att man riskerar att på administrativ väg få bestämmelser ändrade, som äro af allmän lags natur eller sådana att lagstiftningsrätten tillkommer Riksdagen allena, och till farhågor i det afseendet saknas icke anledning.

Jag skall emellertid inskränka mig att framställa en gensaga mot lagutskottets sätt att helt och hållet förbigå den del af jagtstadgan, som är af domänförfattnings natur. Jag yrkar återremiss af förevarande betänkande för att sålunda uttrycka mitt ogillande af utskottets motivering.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de båda olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Om ändrad
lydelse af
10 kap. 2 §
giftermåls-
balken.

§ 17.

Förekom till behandling lagutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 10 kap. 2 § giftermålsbalken.

Uti en, inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 104, hemställde herrar *O. G. Erikson* i Öfra Odensvi och *A. P. Gustafsson*:

att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring af 10 kap. 2 § giftermålsbalken, jemte andra i sammanhang dermed varande lagbestämmelser, att äkta makar må förklaras berättigade att njuta giftorätt till hälften hvardera i all den egendom de ega eller ega få, oafsedt om egendomen består af fast egendom på landet eller af annan egendom.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Erikson i Odensvi: Då lagutskottet afstyrkt bifall till motionen, skall jag be att få säga några ord.

Vi begära i denna motion, att äkta makar måtte förklaras berättigade att njuta giftorätt till hälften hvardera i all den egendom de ega eller ega få, oafsedt om egendomen består af fast egendom på landet eller af annan egendom. Nu förmenar lagutskottet, att ett bifall till denna motion skulle vara ett steg tillbaka och icke framåt, men jag kan för min del icke dela denna lagutskottets uppfattning, ty utvecklingen har enligt mitt förmenande gått i den rigtning, som vi med motionen afsett. Så har för det första den alldeles egendomslösa hustrun erhållit $\frac{1}{3}$ i makarnes bo och denna rätt har ytterligare utsträckts till hälften eller lika rätt med mannen, hvaraf det vill synas mig, att lagstiftningen anser att egendomsgemenskap inom äktenskapet bör förefinnas.

Det är väl sant, å andra sidan, att försök gjorts att inskränka egendomsgemenskapen, så att äkta makar hvar för sig skulle ega

disponera den egendom, de före äktenskapet egt. Det etiska sambandet mellan makarne skulle då blifva den enda sammanhållande länken inom äktenskapet. Men på den vägen har ännu icke vunnits något resultat, så vidt jag vet; och för min del anser jag, att ett dylikt förhållande inom äktenskapet skulle vara mindre eftersträfvansvärdt och dessutom stridande mot äktenskapets princip.

Ehuru motionen icke afser någon förändring af dispositionsrätten af makarnes egendom, har utskottet berört den sidan af frågan och yttrar, "att vår äktenskapslagstiftning icke är nog verksam att skydda hustrus egendom mot ödeläggelse genom missbruk af mannens målsmansrätt". Jag ber att i detta fall få instämna med utskottet, och, i händelse denna fråga föreläge, ville jag gerna vara med om att skaffa hustrun större rättigheter i detta hänseende.

Utskottet förmenar slutligen, att genom afslag å motionen skulle åtminstone förebyggas, att en fastighet å landet, som hustrun före äktenskapet egt eller derefter ärft, gäfvos till spillo. Jag vill icke förneka, att detta skäl är ganska beaktansvärdt och i sin mån behjertansvärdt. Men jag tror icke, att något absolut skydd för hustruns fastighet uppnås på den vägen. Det kan nog hända, att mannen redan nu kan ställa så till, att hustruns fastighet blir gifven till spillo. Det synes mig emellertid vara lika viktigt, att hustruns lösa egendom äfven får skydd. Det inträffar enligt mitt förmenande lika ofta och oftare, att hustruns lösa egendom blir tillspillogifven genom mannens målmansskap.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, utan endast bedja att få yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Gustafsson: Herr talman, mine herrar! Då jag icke på ringaste vis blifvit öfvertygad om att äkta makars inbördes egendomsförhållanden äro på rätt sätt tillgodosedda genom giftermålsbalkens 10 kap. 2 §, skall jag söka i någon mån bemöta utskottets motivering för dess afslagsyrkande.

Hvad som först möter mig i utskottets betänkande är, att utskottet säger, att frågan flere gånger varit föremål för Riksdagens behandling till och med vid ständsriksdagarne under senare tid. Detta synes mig redan visa, att ett behof af lagförändring förefinnes. Jag skulle icke tro, att någon vill besvära Riksdagen endast för nöjet att motionera om någonting, utan, då frågan så många gånger återkommit, framgår väl redan deraf, att denna lagreform verkligen måtte vara af behofvet påkallad.

Utskottet har behagat såsom motivering för sitt afstyrkande begagna ett referat från 1862—63 årens Riksdags lagutskott. Det talas derom, att ett steg sådant som det föreslagna skulle vara ett tillbakagående i utveckling, på samma gång det förutsäges, att framtida reformer skola gå i motsatt riktning. Så vidt jag kunnat följa med senare tiders lagstiftning, så har jag icke kunnat förstå, att så varit fallet. Detta har också redan till vissa delar af min medmotionär påpekats.

Vidare anförde samma utskott, "att egendomssamfällighet mellan

*Om ändrad
lydelse af
10 kap. 2 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse af 10
kap. 2 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

makar icke kunde betraktas såsom ett väsentligt moment i äkten-
skapet“. Det kan vara sant, om, såsom jag tror, detta lagutskott
endast tagit i betraktande den kristliga synpunkten; men man får
väl icke förbise det materiella: egendoms-gemensamhetsförhållandet
makarne emellan. Och det har väl icke heller lagstiftaren gjort, efter-
som det finnes lagstiftning om makarnes giftorätt.

Vidare talar samma utskott om “att det etiska sambandet mellan
makarne ingalunda syntes kunna stärkas genom den föreslagna åt-
gårdens“. Detta är icke sant. Det är alldeles säkert, att, om det
icke finnes något sådant stadgande, som bestämde, att den ena makens
egendom skall bevaras utan att den andra skall hafva något med den
att göra, så skulle man icke så mycket höra talas om att *det* är den
enas och *det* är den andras och att *det* är mitt och *det* är ditt, utan
jag är öfvertygad, att det skulle blifva ett bättre förhållande. För
min del får jag säga, att det gör ett mycket nedslående intryck på
mig, att persouer, som äro så nära sammanbundna med hvarandra
som äkta makar, skola skilja på sin egendom. De stå ju så nära be-
fryndade med hvarandra som några kunna göra, mer än med syster
och bror och mer än med far och mor. Och hvad skulle då vara
mer naturligt, än att deras egendom är gemensam?

Lagutskottet har vidare begagnat ett utlåtande från lagkomitén,
hvarur jag skall upptaga senare delen. Det säger:

“Utan att misskänna makarnes egen böjelse att med hvarandra
dela sin förmögenhet eller att gemensamt bibehålla den åt sina barn,
bör man likväl betänka, att de svårligen med likgiltighet skulle kunna
föreställa sig möjligheten, att deras egendom kunde omedelbarligen
frångå dem sjelfva, för att öfverflyttas till personer i en annan slägt.“

Ja, här har lagutskottet upplyst, hvad det egentligen menar med
att egendomen skulle stå kvar i dens ego, som fört den i boet.
Meningen är väl den, att man vill söka att så länge som möjligt be-
hålla jordegendomen i släkten. Jag kan icke förstå annat, än att
detta är sjelfva grundtanken i den paragraf, hvarom nu är fråga, lik-
som det var grundtanken i den s. k. fideikommissrätten. Jag tror att
denna uppfattning nu mera fått maka åt sig betydligt. Det är nog
sant, att det kanhända ligger till en del en vacker tanke i att egen-
domen skall bevaras inom släkten. Men då man nödgas göra det på
andras bekostnad, kan jag icke gilla denna tanke. För att ytterligare
belysa frågan eller åtminstone framhålla, att under nuvarande för-
hållanden man icke håller så mycket på att bevara jordegendomen
inom släkten, vill jag påminna om alla de annonser, som man får se
i tidningarna om försäljning af jordegendom och hvaraf synes, att
man i allmänhet har gått ifrån den tanken, att jordegendom är något
mera att hålla på än annan egendom, så att jag kan icke förstå,
hvarför den skall betraktas annorlunda än hvilken annan egendom
det vara må.

Det talas här vidare om att makarne hafva rättighet att genom
testamente åstadkomma en sådan jemnare delning sins emellan. Det
är sant. Men man bör betänka, då man talar om att uppgöra testa-
mente, att sådant ytterst sällan förekommer, förr än den ena maken

nedläggas på sjukbädden. Unga makar tänka sig ju skilsmessan ganska långt aflägsen, och någon tanke på att bestyra om sina ekonomiska angelägenheter, för den händelse att någondera skulle falla ifrån, förekommer icke, förr än, såsom jag förut sagt, det många gånger är för sent.

Det är vidare anfördt här, att den ifrågavarande lagstiftningen skulle vara till för att skydda kvinnans rätt. Det är icke sant. De herrar, som äro från landet, torde veta, huru i många fall tillgår, nemligen så att mannen köper en fastighet för kanske mer än dubbla det belopp, han har att betala med, eller att en son, som ärft en del i en fastighet, köper eller löser sig till den andra delen från meddelegarne i sterbhuset. I båda fallen äro skulderna för egendomen ganska stora. Sedan gifter han sig, och med sin hustrus pengar betalar han fastigheten. Inträffar nu, att den nyblifna hustrun blir enka, huru är det då stäldt med bevarandet af hennes egendom? Jag tror, att till följd af vår lagstiftning kommer det att ske så, att man så att säga gör heune blott och bar och att det beror på de andra arfvingarna, om hon skall få något med. Men om lagstiftningen ginge i den rigtning, som jag föreslagit, så är det alldeles säkert, att hon skulle hafva hälften kvar.

Jag förstår ganska väl, att då ingen reservant finnes inom utskottet, lärer jag heller ej kunna påräkna någon hjälp för att drifva min motion igenom, men jag har dock velat uttala mina tankar i frågan.

Emellertid skall jag, herr talman, då jag i motsats till utskottet icke kan anse, att det etiska sambandet makarne emellan skulle kunna förminska genom den föreslagna åtgärden, och jag är öfvertygad, att makarnes inbördes egendomsförhållanden bättre skulle kunna ordnas genom den af mig tillstyrkta lagförändringen, taga mig friheten yrka bifall till min motion.

Herr von Krusenstjerna: Den siste talaren har särskildt omnämnt vid huru många riksdagar det ämne, ifrågavarande motion afser, varit före. Han har anfört detta såsom bevis uppå att det finnes ett intresse för denna angelägenhet, och att den ifrågasatta reformen verkligen skulle vara af behovvet påkallad. Deremot tillåter jag mig framhålla, att nog har en motion i samma syfte väckts många gånger förut, men hvad öde hafva dessa motioner fått inom Riksdagen? Jo, hvar enda gång har lagutskottet afstyrkt dem och Riksdagen afslagit dem. Detta skedde senast 1892.

Det synes mig också ganska naturligt, att dessa motioner fått en sådan utgång. Ty så vidt jag kan förstå, gå dessa motioner, då de åsyfta att utsträcka egendomsgemenskapen inom äktenskapet, i rak strid med den utveckling, som vår familjerätt och det allmänna medvetandet under den senaste tiden genomgått, ty denna utveckling har snarare gått i rigtning att minska egendomsgemenskapen inom äktenskapet och tillerkänna makarne större rådighet öfver hvar sin egendom.

Vid sådant förhållande, och då i öfrigt frågan om ordnande af

äkta makars egendomsförhållanden är föremål för utredning, så hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte vidblifva samma åsigt, som den uttalade vid 1892 års riksdag, och således bifalla lagutskottets utlåtande.

Herr *Höjer* instämde häruti.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter det propositioner af herr talmannen gifvits & hvartdera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.*

Föredrogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion angående utarbetande af en arrendelag.

I berörda inom Andra Kammaren af Herr *A. Olsson* i Ornakärr m. fl. afgifna motion, n:o 71, hade föreslagits:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, dels under hvilka villkor arrendator, som med jordegare träffat skriftligt arrendeafstal, må kunna tillförsäkras ej mindre det skydd för nyttjanderättens bestånd, som är behöfligt, än äfven rätt till ersättning för verkställda förbättringar, dels ock på hvad sätt rättsförhållandena mellan arrendatorer och jordegare jemväl i öfrigt må på ett betryggande sätt kunna ordnas, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, hvaremot i afgifven reservation herrar *von Krusenstjerna*, *Kardell* och friherre *Bonde* ansett, att lagutskottet bort i ämnet tillstyrka skrifvelse till Kongl. Maj:t i enahanda syfte som den skrifvelse, hvarom utskottet vid 1893 års riksdag hemställt

Beträffande detta ärende anförde nu:

Herr von Krusenstjerna: Vid 1893 års riksdag tillstyrkte lagutskottet och biföll denna kammare hemställan om en skrifvelse till Kongl. Maj:t af innehåll, "att Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, under hvilka villkor arrendator, som med jordegare träffat skriftligt arrendeafstal, tillförsäkras rätt till ersättning för verkställda förbättringar, och på hvad sätt rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare jemväl i öfrigt må på ett betryggande sätt ordnas, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda."

På grund af medkammarens beslut kom emellertid denna skrifvelse icke till stånd.

1894 återkom frågan. Lagutskottet hade då ändrat uppfattning, men icke denna kammare, ty kammaren beslöt en skrifvelse af samma

innehåll som 1893 års skrifvelse. Första Kammaren afslog emellertid förslaget, och sålunda blef det ingen skrifvelse af.

I år har nu motionen kommit tillbaka. Lagutskottet har nu, liksom 1894, sagt sitt non possumus. En del af lagutskottets ledamöter och deribland jag har emellertid ansett, att kammaren bör vidblifva sin föregående ställning i frågan, och det är därför, som vi hafva reserverat oss.

Att lagstiftningen rörande rättsförhållandena mellan landbo och jordegare, som ännu i dag ungefär är densamma, som när 1734 års lag skrefs, och som är tillkommen för de mera enkla förhållanden, som då voro rådande, numera efter 160 år och med den utveckling, som förhållandena tagit, behöfver fullständigas, torde icke kunna förnekas. Och om kammaren erinrar sig den diskussion, som vid förra riksdagen egde rum, så torde herrarne minnas, att den ledamot af lagutskottet, som enligt min uppfattning på det fullständigaste och bästa sätt häfdade lagutskottets uppfattning i frågan, likväl medgaf, att i åtskilliga afseenden förändring i detta fall kunde komma i fråga. Men äfven han ville icke hafva någon arrendelag.

Man har hänvisat till det fria aftalet. Ja, det fria aftalet är ju mycket bra, det är det naturligaste sättet att ordna förhållandena. Men — väl att märka — det förutsätter att båda kontrahenterna ega lika förmåga och kraft att väl bevaka sina intressen, och det synes mig icke fullt säkert, att detta här är fallet.

Jag tror vidare, att en fullständigare jordbrukslagstiftning är af betydelse, icke endast för arrendatorerna, utan äfven för jordegarna, ty den skulle förebygga många anledningar till tvister angående de grannliga förhållanden, som här förekomma. Jag har tänkt mig, i likhet med hvad 1893 års utskott erinrade, att man behöfde en lagstiftning angående landboförhållanden för att få en norm dels för det fall, att parterna icke upprätta särskildt aftal, så att det finnes en lag, som bestämmer de tvistiga förhållandena, och dels för att de, som vilja upprätta särskildt aftal, skola i denna lagstiftning hafva ett rättesnöre för de bestämmelser, som i det privata aftalet böra intagas.

Det hufvudsakliga motståndet synes emellertid hafva rigtat sig mot det af motionärerna framhållna behofvet af ett stadgande om landbos rätt till ersättning för förbättring, och lagutskottet har åberopat, hvad som i det fallet yttrades af 1894 års lagutskott, der det säger att ett lagstadgande, hvarigenom, oberoende af vexlande förhållanden, arrendator tillerkändes ovilkorlig rätt till sådan ersättning, skulle antagligen verka till stor varsamhet och återhållsamhet från jordegarnes sida i fråga om upplåtande af jord till nyttjande o. s. v. Men, mine herrar, jag ber eder komma i låg, att hvad som föreslagits i skrifvelsen, ingalunda är, att man vill hafva en lagstiftning, som tillförsäkrar arrendatorerna ovilkorlig rätt till ersättning för nedlagda förbättringar, utan hvad reservanternas föreslå, är en lagstiftning, som bestämmer, *under hvilka vilkor* dylik rätt till ersättning må kunna arrendatorerna tillgodokomma, och det är, som kammaren behagade finna, något helt annat.

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)

Då jag icke ser något skäl, hvarför kammaren icke skulle vidhålla sin gamla uppfattning i frågan, hemställer jag, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte besluta en skrifvelse af innehåll, att *Kongl. Maj:t ville efter verkställd utredning taga i öfvervägande, under hvilka vilkor arrendator, som med jordegare träffat skriftligt arrendeafstal, tillförsäkras rätt till ersättning för verkställda förbättringar, och på hvad sätt rättsförhållandena mellan arrendator och jordegare jemväl i öfrigt må på ett betryggande sätt ordnas, samt derefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda.*

Detta är samma beslut, som kammaren fattat vid de båda föregående riksdagarne.

Häruti instämde herr *Gyllensvärd.*

Herr Anderson i Tenhult: Då jag deltagit i det beslut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få säga några ord.

Den tid är nu förbi, då jordegaren vid utarrendering kunde föreskrifva nästan hvilka vilkor som helst. Efter den kännedom jag har om förhållandena, är det numera arrendatorn, som bestämmer så väl arrendebeloppet som vilkoren i öfrigt. Får en person icke sådana vilkor som han vill, så blir han icke arrendator. Med den åskådning jag har och den i allmänhet fria uppfattning, som nu för tiden i allmänhet gör sig gällande, anser jag, att jordegarna och arrendatorerna fortfarande böra få vidblifva det fria aftalet.

Då jag har en sådan uppfattning, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr Olsson i Ornakärr: Herr talman! Jag skall be att få göra några anmärkningar vid lagutskottets motivering för dess afslag af vår motion i föreliggande utlåtande.

Lagutskottet, som äfven i år afslagit den af mig och herr Truedsson m. fl. väckta motionen, erkänner att, med hänsyn till den utveckling, hvartill det svenska jordbruket hunnit under de sista decennierna, de nuvarande bestämmelserna i jordabalken rörande arrendeafstal för jord icke äro så fullständiga, att ej en omarbetning af desamma skulle medföra nytta vid afgörandet af jordegares och arrendatorers ömsesidiga rättsförhållanden i synnerhet för de fall, då fullständigt aftal emellan upplåtare och brukare saknas. Härmed har utskottet framhållit behovet af en omarbetning af lagen rörande arrende, så att den blefve lämplig för vår tids jordbruksförhållanden. Men utskottet sätter sig dock emot vårt förslag, ehuru samma förslag, om det antoges, just skulle leda till nämnda mål.

Utskottet säger vidare: "Rättsförhållandet dem emellan bör likväl i främsta rummet bestämmas genom det fria aftalet." Det har icke varit vårt syfte hvarken med våra motioner under föregående riksdagar, icke heller med motionen vid denna riksdag att förhindra eller undanrödja det fria aftalet. Vi vilja endast, att detta bör ske inom lagbestämda gränser, så att, om en okunnig landtbrukare arrenderar

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

jord, jordegaren icke skall hafva rätt att i arrendekontraktet inrycka sådana vilkor, hvarigenom arrendatorn beröfvas sina medborgerliga rättigheter, eller genom obestämda och sväfvande arrendevilkor kunna tillförbinda arrendatorn att utgöra hvilka som helst utgifter eller arbeten, som jordegaren godtyckligt vill pålägga honom. Vi anse, att en rättvis och tidsenlig arrendelag bör skydda arrendatorn för sådana öfvergrepp från jordegarens sida, som nu under benämningen "det fria aftalet" kunna ske. Och vi antaga, att äfven lagutskottet skall finna ett sådant lagstadgande vara rättvist.

Lagutskottet säger vidare "skall lagstiftning undantagsvis inom detta rättsområde träda emellan i något hänseende absolut påbjudande eller förbjudande, bör behofvet af ett dylikt ingripande vara af erfarenheten så tydligt vitsordadt, att fara för misstag är utesluten."

Lagutskottets erkännande af att vår nuvarande arrendelag behöfver omarbetas; föregående Riksdagens lagutskotts omdöme om samma lag; lagkomiténs lagförslag, utarbetadt för 70 år sedan; de talrika tvisterna mellan jordegare och arrendatorer, hvilka tvister varit svåra att slita till följd af lagens torftiga bestämmelser, och slutligen arrendekontrakten, innehållande orättvisa arrendevilkor — allt detta synes bevisa behofvet af en bättre och tidsenligare lagstiftning på detta område.

Utskottet anmärker vidare, att "af motiouärerne icke åstadkommits någon utredning" etc. Derpå svaras: vi hafva anfört skäl, som tala för behofvet af en bättre lagstiftning rörande arrende af jord; och vi hafva framhållit några viktiga punkter, som i en ny arrendelag borde upptagas, under det vi begärt att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa utredningen och för Riksdagen framställa lagförslag i ämnet. Men, om vi än icke varit i tillfälle att verkställa en fullständig utredning, så kan väl icke den omissundigheten i och för sig få anses hafva för lagutskottet inneburit något giltigt skäl för att afslå motionen.

Rörande vårt förslag, att arrendator bör hafva ersättning för gjorda förbättringar, när dessa ske med jordegarens samtycke, byser utskottet den farhågan att, "i följd af den tänjbarhet, som utmärker ordet förbättring, torde en bestämmelse i den ifrågasatta riktningen mången gång blifva anledning till misshälligheter emellan jordegare och arrendatorer." Denna förmodan skulle hafva skäl för sig, om arrendatorn finge rättighet att vidtaga hvilka förändringar som helst och kalla dem för förbättringar; men då jordegarens tillstånd erfordras, så antaga vi att han inser hvad som är en verklig förbättring, innan han tillåter arrendatorn utföra det han föreslår. Dessutom hafva vi icke hört att domänstyrelsen, som tillerkänner arrendatorer ersättningar för förbättringar å kronans domäner, derigenom har kommit i misshällighet med arrendatorerna. Det vill åtminstone synas oss, som om utskottet saknat skäl för en sådan mening.

Herr talman! Som jag fortfarande är af den öfvertygelsen, att en rättvis och tidsenligare arrendelag skulle blifva till gagn icke endast för åtskilliga af vårt lands arrendatorer, hvilka lära uppgå till ett antal af öfver 47,500, oberäknadt brukare af jordtorpen — utan ock för jordegarna sjelfva, emedan deras jord skulle blifva bättre brukad,

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

så instämmer jag med reservanterna i deras gjorda yrkande, sådant detsamma är affattadt i den af 1893 års lagutskott gjorda hemställan.

Herr Erickson i Bjersby: Det är nu tre år efter hvarandra, som detta förslag framkommit i Riksdagen, och motionärerna vidhålla äfven i år samma grundprinciper för ny arrendelag, som de från början omfattat. Detta envisa fasthållande anser åtminstone jag icke vara ett godt tecken för den i sig sjelf beaktansvärda frågans tillfredsställande lösning.

Utskottet har såväl i år som nästföregående år erkänt, att en och annan ändring behöfver göras i de nuvarande stadgandena angående förhållandet mellan jordegare och arrendator. Men just det, som i motionen framhålles som det allra viktigaste, som sjelfva dess hufvudprincip har lagutskottet icke kunnat gilla. Hvad enligt min mening vid utarbetande af en ny arrendelag bör vara hufvudprincip framhålles i motionen såsom en bisak, och hvad jag anser vara af mindre betydelse synes för motionärerna vara hufvudsak. Meningarna i fråga om denna saks lämpliga ordnande äro således fortfarande mycket delade. Men skall Riksdagen skriva till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ny arrendelag, så måste den äfven på samma gång kunna bestämdt angifva de grunder, på hvilka den önskar få lagen byggd, och Riksdagen kan då icke skriva till Kongl. Maj:t förr, än meningarna derom i Riksdagen blifvit i någon mån stadgade.

Den hufvudprincip, som motionärerna hålla på, har icke, såvidt förhandlingarna derom vittna, tillvunnit sig ökad erkännande inom Riksdagen; utvecklingen synes snarare hafva gått åt motsatt håll. Vid 1893 års riksdag tillstyrktes, såsom här blifvit framhållet, den då i ämnet väckta motionen af lagutskottet, och utskottets betänkande bifölls af denna kammare utan votering, ja, till och med utan föregående diskussion. Men Första Kammaren afslog deremot utskottets förslag, ehuru inom Första Kammaren en och annan röst då höjdes för den meningen, att något borde göras i saken. Vid 1894 års riksdag deremot afstyrkte lagutskottet motionen i ämnet. Andra Kammaren 1894 stod visserligen kvar vid den stånpunkt, som den intagit 1893, men först efter en ganska långvarig öfverläggning och efter skedd votering, som utföll så, att förslaget till skrifvelse antogs med 106 röster mot 79. I Första Kammaren deremot höjdes förra året icke en enda röst för motionärernas förslag, och samma förhållande har egt rum äfven i år. Deraf vågar jag draga den slutsatsen, att sympatierna för motionärernas förslag åtminstone icke hafva under gångna åren ökat.

Ett nytt skäl för behöfvet af en tidsenlig arrendelag har i år af motionärerna blifvit anfördt, nemligen förhållandena i Norrland. Jag känner icke närmare till förhållandena i Norrland i detta afseende. Men det torde vara högst antagligt, att de antydda förhållandena beträffande jordegare och arrendator i Norrland äro säregna för denna landsdel, och att följaktligen de för Norrland erforderliga bestämmelserna uti ifrågavarande hänseende icke skulle kunna vinna tillämpning inom landets sydligare delar.

Motionärernas nu föreliggande förslag är byggt hufvudsakligast på den grund, att den arrendator, som på den arrenderade egendomen med jordegarens samtycke gjort åtskilliga förbättringar, skulle vara skyddad från förlust på det sättet, att han undfinge ersättning för å egendomen nedlagda kostnader. Men huru skall detta tillgå? Jag har frågat flera personer, hvilka önska framgång åt förslaget, derom, men har icke kunnat få något nöjaktigt svar. För min del kan jag icke inse, att det härvid finnes mer än en enda väg att beträda, och det skulle vara att skapa en förmånsrätt för dessa arrendatorer, så att de kunna vara säkra på att, om egaren kommer på obestånd, de likväl erhålla ersättning för sina nedlagda kostnader. Men hvilken plats i förmånsrättsordningen skulle man lemna denna förmånsrätt? Om den skulle hafva någon verklig betydelse, måste den sättas framför inteckningarna i fastigheten. Jag tror dock icke, att det skall vara många från denna kammare, som vilja vara med om att skapa en ny sådan tyst förmånsrätt. Den skulle i högsta grad skada fastighetskrediten. I händelse t. ex. jordegaren och arrendatorn sins emellan komme öfverens om att arrendatorn skulle å den arrenderade egendomen nedlägga betydande kostnader af inproduktiv art, skulle det kunna inträffa, att vid en exekutiv försäljning af egendomen inteckningsinnehafvarne finge alls ingenting för sina inteckningar.

Man har vidare i frågan anført, att redan för 70 år sedan lagkomitén och gamla lagberedningen uttalat sig för ny arrendelag, men det är ju icke sagt, att deras uttalande passar för de nuvarande tidsförhållandena. Det är sant, att 1734 års lag icke är tillfredsställande i detta stycke, jag vill gerna medgifva det. Jag antydde sjelf under diskussionen förra året åtskilliga stadganden deri, som borde ändras, och framhöll då hufvudsakligast, att arrendekontrakten borde skriftligen uppsättas, samt att det borde stadgas ovilkorlig skyldighet att hålla laga af- och tillträdessyn m. m., som jag icke nu vill upprepa. Men detta tyckas motionärerna icke anse tillräckligt för ändamålet. Vid riksdagens början i år vände jag mig till en af motionärerna och bad honom något ändra sitt förslag, så att jag skulle kunna biträda detsamma. Men han lyssnade icke till min uppmaning. Motionärerna hafva vidhållit sin föregående ståndpunkt, och vid sådant förhållande kan jag icke annat än vidblifva min förut uttalade åsigt i frågan.

Man har också talat om att det kunde hända, att den ena af kontrahenterna — och man har dervid säkerligen tänkt på arrendatorn — vid kontraktets uppgörande icke vore kompetent att bedöma innebörden af kontraktet och därför skulle kunna skriva under ett kontrakt, som vore för honom vådligt. Det kunde dock lika väl hända, att jordegaren skrefve under ett kontrakt, som skulle lända honom till skada. Skola vi kunna fullständigt förebygga denna fara, så måste vi antaga det preussiska systemet, enligt hvilket, om arrendet är så stort, att det öfverstiger 200 thaler, arrendekontraktet måste upprättas i närvaro af en rättslärd, men hvilken skulle i så fall betala juristen? Det skulle naturligtvis jordegaren eller arrendatorn eller båda gemensamt. Men härtill tror jag icke att vi vilja förbinda oss.

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)

För öfrigt kan jag instämma i hvad herr Johan Andersson yttrade, att det nu för tiden icke är så farligt stäldt med arrendatorerna. Tvärt om komma jordegare och arrendatorer i allmänhet ganska bra öfverens.

Det har äfven framhållits, att det skulle vara lyckligt, om arrendatorerna kunde vara säkra på att få sitta någon längre tid vid arrendet. Det är fullkomligt riktigt. Men en stor del af den utarrenderade svenska jorden är af den beskaffenhet, att arrendatorerna icke kunna få sitta vid arrendet annat än för obestämd tid. Så är ju förhållandet med fideikommissjorden och boställsjorden. Sådan jord kan ej utarrenderas annat än på obestämd tid. Efter den erfarenhet, jag har, vågar jag emellertid påstå, att dessa arrendatorer sköta sig lika bra och sitta lika säkra som andra, blott de uppfylla sina skyldigheter. Särskildt på den ort, jag tillhör, äro inga arrenden så eftersökta som just arrenden af fideikommissjord. Och hvarför? Jo, därför att dessa arrenden i allmänhet äro mycket billiga. Man finner äfven ganska ofta, att dessa arrenden gå i arf från far till son, så länge arrendatorn sköter sig. Dessa arrendators arrendetid är dock alltid i viss mån obestämd.

Man talar också om att våra nuvarande stadganden i dessa fall förhindra uppodlingen af jord. Detta påstående vågar jag för min del bestrida. Tvärtom tror jag, att det är helt *andra* förhållanden, som göra, att man nu icke odlar så mycket som förr. Ingen vill nedlägga kostnader på odling af jord, då afkastningen icke ens betäcker halfva produktionskostnaden.

Man har till och med framhållit, att nuvarande stadganden om jordarrende orsaka emigration. Finnes det väl någon af kammarens ledamöter, utom möjligen motionärerna, som tror på sådant?

Jag har förut sagt och vidhåller fortfarande, att i vissa delar är jag med om att något må göras i förevarande sak, men jag kan icke vara med om en skrivelse till Kongl. Maj:t på motionärernas grunder, hvarom lagutskottets vice ordförande nyss framställt yrkande. En af motionärerna har också yrkat bifall till skrivelseförslaget, något som icke är att förundra sig öfver, men jag vågar likväl anse, att för dem, som önska att något skall vinnas i den antydda rigtningen, det vore lämpligare att nu afslå motionen. Ty om kammaren nu å nyo, d. v. s. för tredje året å rad, fasthåller vid det förslag, som lagutskottets vice ordförande framstälde, har kammaren derigenom uttalat, att den står fortfarande fast vid denna grundsats, och derigenom uppmanar kammaren motionärer att åter komma fram med detta förslag, hvilket jag icke anser hafva någon utsigt att vinna bifall i Riksdagen. Och på samma gång afskräcker kammaren andra, som möjligen skulle vilja framkomma med ett förslag, som hade större utsigt än detta att gå igenom i Riksdagen.

Det är sålunda i sakens eget intresse, som jag måste vidhålla den ställning, jag förut intagit beträffande denna fråga, och sålunda yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Henricson: Den siste talaren klandrade motionärerna,

derför att de envist fasthöllo vid en princip, som han ansåg aldrig skulle kunna tränga sig fram. För min del vågar jag dock tro, att denna princip är den rätta samt att den förr eller senare måste komma att göra sig gällande, såvida landtbruket skall kunna på önskvärdt sätt främjas. Jag vill nu icke tillåta mig att åter upprepa hvad som i denna sak anfördes vid föregående riksdag till förmån för motionens syfte, men jag ber att få hänvisa till dessa yttranden. Frågan är emellertid af vida större vikt, än mången här kanske föreställer sig. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att inom vårt land finnas, såsom förut nämnts, icke mindre än 47,500 arrendatorer, samt att mer än 35 procent af våra större jordbruksdomäner befynna sig i arrendatorers händer. Under sådana förhållanden måste man väl ändå erkänna, att en arrendelag är af verkligt behof påkallad.

Jag vill för närvarande inskränka mig till att yrka bifall till det af herr von Krusenstjerna framställda förslaget.

Herr John Olsson: Jag begärde ordet med anledning af herr Oskar Ericksons yttrande, att han icke ansåge arrendatorernas ställning vara så synnerligen farlig nu för tiden. Jag har för min del kommit till en alldeles motsatt uppfattning, hufvudsakligen på grund af den erfarenhet, jag haft från åtskilliga rättstvister mellan arrendatorer och jordegare här i Stockholms-trakten, hvilka jag haft om händer. Jag kan med stöd deraf intyga, att arrendatorernas ställning åtminstone här är sådan, att man nära nog kan säga, att de icke äro själfständiga personer, utan snarare fullständigt rättslösa. Vid arrendekontrakts uppgörande går det oftast så till, att kontraktet finnes på förhand uppsatt af jordegaren, vanligen till och med i tryckta exemplar; och hurudana de då skola vara kan ju hvar och en lätt tänka sig. Kontrakten äro affattade på sådant sätt, att de icke ens kunna upptyllas af arrendatorn. Vid minsta personliga missnöje med arrendatorn från jordegarens sida låter denna därför med stöd af kontraktet helt enkelt vråka arrendatorn, som då naturligtvis går miste om all ersättning för de förbättringar, som han vidtagit på egendomen. Häraf synes, att arrendatorn måste finna sig i att vara fullständigt beroende af jordegaren; och han kan icke under nuvarande förhållanden ernå den ekonomiska trygghet eller personliga själfständighet, som en jordbrukare borde besitta.

Jag har härmed velat protestera mot den uppfattning, som herr Oskar Erickson sökte göra gällande, och jag anser det vara af högsta vikt, att något göres för att betrygga arrendatorernas ställning, då jag, såsom sagdt, anser, att många missförhållanden finnas i detta hänseende.

Jag yrkar bifall till herr von Krusenstjernas förslag.

Herr Truedsson: Då det hufvudsakliga motståndet mot den ifrågasatta arrendelagen framkommit från smålandsbänken, ber jag att få uppläsa några ord af en auktoritet, som uttalat sig om denna sak, särskildt beträffande förhållandena i Småland, eller herr von Feilitzen. Han säger nemligen i sitt märkliga arbete om tjenare, statare och

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)

torpare bland annat följande: "Den ofantliga emigrationen af ogift smålandsungdom har sin alldeles naturliga orsak deri, att jorden ej förmår föda den ökade befolkningen, emedan den ej ligger under tillräckligt intensivt bruk. Och botemedlet mot utvandringens öfvermått vore en verklig, tryggande arrendelag, som nemligen *energiskt* gynnade intensiv landthushållning. Men naturligtvis skulle den då tillika komma att hindra orättvis vräkning af arrendator, hvilken förbättrat innehafvande jord; och genom erfarenheten af ömsesidig förmån för egare och arrendatorer komme den mer och mer allmänt att främja godt förstånd mellan dem". Vidare säger samma författare på ett annat ställe: "Om vi sent omsider lyckas bringa till förverkligande denna efterlängtrade lag, så är all anledning förmoda, att Småland blir ett bland de landskap, som först komma att uppvisa frukterna af den välbetänkta reformen".

Herr talman! Jag har ingenting vidare att tillägga, utan blott det, att jag öfverlemnar åt kammaren att bedöma, hvilken auktoritets ord man mest bör taga hänsyn till beträffande denna sak, den af mig anförda eller talarens på smålandsbänken. Herr talman! Jag yrkar bifall till herr von Krusenstjernas förslag.

Herr Petersson i Brystorp: Det måtte råda olika förhållanden med afseende å arrendatorerna i Småland och i öfriga delar af landet. I min hemort äro jordegarna i tillfälle att taga hvilken som helst till arrendator. Arrendatorerna der äro också mycket godtrogna samt ingå på hvilka vilkor jordegaren behagar uppställa.

Här har talats om det fria aftalet, som man så starkt håller på att det allt fortfarande skall få gälla. Men om man kunde få till stånd en arrendelag, så skulle det fria aftalet kunna göra sig gällande bättre än nu. Arrendekontrakten uppgöras nemligen på vissa år, och enligt dem åläggas arrendatorerna att uppodla vissa tunnland samt bygga och underhålla en del hus. Sedan en arrendator fullgjort dessa sina skyldigheter kanske redan innan halfva arrendetiden är tilländagången, råkar han ut för en exekutiv auktion och måste gå ifrån allsammans utan ringaste ersättning för sina nedlagda kostnader och arbeten.

Herr Oskar Erickson sade också, att man genom den ifrågavarande lagen skulle tillskapa en tyst förmånsrätt. Ja, ytligt sedt skulle det så vara, men denna omständighet kan icke mycket inverka på de i egendomen befintliga in-teckningarnas värde, ty genom de förbättringar, som arrendatorn nedlagt på egendomen, har denna fått ett högre värde än förut, och denna tysta förmånsrätt kan således icke medföra någon förlust för in-teckningsinnehafvarne.

Jag kan för öfrigt anförä ett exempel på hurudana arrendekontrakt kunna finnas. I somliga kontrakt heter det, att arrendatorn skall vara ansvarig för att hans folk håller sig nyktert och tyst. Det kan dock hända, att en dräng går ut en söndagskväll samt kommer öfver något fluidum, hvaraf han blir litet högröstad. Då kan jordegaren genast säga, att på grund af kontraktets bestämmelse skall arrendatorn för den skull genast afträda.

Här har vidare talats om af- och tillträdessyn, och det är på sin plats att dessa förrättningar ega rum. Men huru går det stundom till dervid? Jo, det kan hända, att, ehuru ingen tillträdessyn hållits, kontraktet säger, att arrendatorn är skyldig ansvara för att vid afträdet allt är i godt skick. Arrendatorn förstod icke, då han under-tecknade kontraktet, denna bestämmelse, men vid afträdet tillämpas den, hvilket kan medföra stora obehag för arrendatorn.

Jag tror sålunda, att vi mycket väl behöfva en arrendelag, som stadgar vissa arrendevilkor, så att man icke kan intaga hvad som helst i dessa kontrakt. I denna lag borde också bestämmas, huru det skall förfaras med foder, som arrendatorn möjligen har kvar vid afträdet, ty vi hafva sett, att domstolarne i detta fall dömt än si och än så.

Huru jag än ser saken, kan jag icke finna annat, än att det är högeligen behöfligt att få en arrendelag; och då motionärerna icke yrkat något annat än en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet, tror jag alls icke, att någon fara dermed vore skedd.

Jag kan icke heller, såsom herr Oskar Erickson, finna, att det vore för mycket att begära intagande i lagförslaget af de här ifrågasatta vilkoren, ty jag är viss på att Kongl. Maj:t har bättre tillfälle än enskilde motionärer att bedöma, hvilka vilkor lämpligen böra i lagen inrymmas, och sedan kan ju saken ytterligare prövas af Riksdagen.

Jag instämmer sålunda med dem, som yrkat bifall till herr von Krusenstjernas förslag.

Herr Kardell: Då denna fråga förekom till behandling i denna kammare vid sistlidet års riksdag, yrkade jag bifall till ett skrifvelseförslag af samma innehåll som det af lagutskottets vice ordförande nyss framlagda, och jag kommer naturligtvis äfven nu att göra det-samma. Behovvet af en tidsenlig arrendelag gör sig allt mera gällande i samma mån som arrendatorernas klass ökas på den sjelfegande jordbrukareklassens bekostnad. Detta är i synnerhet fallet inom vissa delar af Norrland, der de stora skogsbolagen förvärfva sig det ena hemmanet efter det andra. Det händer då stundom, att den gamla hemmansegaren stannar kvar på egendomen såsom arrendator, men han har likväl icke något vidare intresse af att uppodla jorden eller ens att söka bibehålla den vid dess gamla växtkraft. Hans diktan och traktan går hufvudsakligen ut på att skaffa sig så mycket foder, som behöfs för att föda fram en och annan häst, i syfte att kunna utföra körslor åt bolagen och derpå förtjena litet penningar. Odlingen går sålunda tillbaka i dessa trakter, och befolkningen minskas i samma mån. Under en vandring, som jag i fjol gjorde i Jemtland, såg jag en by, der det förut varit två eller flera åbor, hvilka bergat sig mycket godt enligt hvad man sade mig; men nu fans der endast en enda arrendator kvar, och denne hade svårt att dra sig fram. En tidsenlig arrendelag borde vara af sådant innehåll, att den skulle ingifva arrendatorerna intresse af att uppodla jorden. Detta mål skulle antagligen vinnas genom att göra någonting i den riktning, som föreslagits af motionärerna. I första rummet skulle den nya lagen tillförsäkra arrenda-

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

*Angående
utarbetande
af en
arrendelag.
(Forts.)*

torn ersättning för sådana jordförbättringar, som han med jordegarens tillstånd vidtager och genom hvilka jordens kapitalvärde ökas.

Herr Oskar Erickson frågade, huru man dervidlag skulle kunna komma öfverens, då uttrycket jordförbättring är någonting så obestämdt. Ja, visserligen förhåller det sig så, men det är just den saken, som vi skola söka få utredd af Kongl. Maj:t. Vi säga icke, huru man i detalj skall gå till väga; vi begära endast af Kongl. Maj:t en utredning om huru hit hörande förhållanden böra ordnas. Vidare borde efter vår mening arrendekontrakten skriftligen uppsättas och villkoren bestämdt formuleras samt arrendatorernas nyttjanderätt tryggas.

Jag har intet vidare att tillägga, utan ber endast, i det jag för öfrigt instämmer i lagutskottets vice ordförandes yttrande, att få uttala den önskan, att denna kammare måtte vara lika ihärdig i att bifalla ett skrifvelseförslag i motionens syfte som herr Erickson varit envis i att afstyrka det.

Herr Redelius: Jag ber att få tillkännagifva, att jag delar deras åsigt, som anse, att någonting bör göras i denna sak, och jag har begärt ordet för att med ett exempel belysa, huru stort behovet af en förändring i vissa fall kan vara.

Detta exempel har jag visserligen hemtat från boställsjord. Men det är tydligt, att arrendatorerna af sådan icke kunna få bättre vilkor än boställsinnehafvarne sjelfva, och således beröras äfven boställs-arrendatorerna åtminstone indirekt.

Det har nemligen händt — och jag är i tillfälle att kunna med laga handlingar bestyrka min uppgift — att en boställsinnehafvare hos vederbörande myndigheter framställt förfrågan, om något laga hinder mötte för honom att uppodla ett visst angifvet stycke jord, som förut blifvit besigtigadt och kartlagdt af statens landbruksingenjör. Sedan myndigheterna förklarar, att hinder ej mötte, verkställes odlingen. Jag vill nämna, att den omfattade efter det gamla måttet 30 geometriska tunnland. Så afträder innehafvaren bostället, och det blir laga af- och tillträdessyn. Då befans, att odlingen var i det närmaste färdig, men det var en spets, der det fattades något litet. Det behöfdes ett par diken till, tyckte synemännen. Den afträdande blef då ålagd att med 64 kronor bekosta anläggandet af dessa diken. Deremot tillerkändes han icke ett öres ersättning för sina odlingskostnader, som dock belöpte sig till 6,000 kronor. Och ej nog dermed. Han ålades dessutom en utgift till boställets förmån i ökade åbyggnader, ty synerätten fann, att bostället var ganska mycket förbättradt och att skörden nu blifvit större, så att den icke kunde rymmas i de befintliga ladorna, samt att kreaturen icke kunde rymmas i ladugården, hvarför han ålades att bygga nya hus till de förut befintliga.

Hvarför kunde sådant ske? Jo, på grund af felande lag i detta fall. Det svaret fick jag åtminstone af jurister.

Jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, afslog kammaren

utskottets hemställan och biföll det af herr von Krusenstjerna under öfverläggningen framställda förslag.

§ 19.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 11, i anledning af väckt motion om fjerdingmäns tillsättande och aflönande.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen, i anledning af berörda inom Andra Kammaren af herr *O. Persson* i Rinkaby afgifna motion, n:o 116, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser i syfte att fjerdingmannabestyrets utgörande omgångsvis mellan hemmanen måtte varda afskaffadt.

Om fjerdingmäns tillsättande och aflönande.

I fråga härom anförde:

Herr Petersson i Runtorp: Som jag icke anser, att denna skrifvelse till Kongl. Maj:t är vare sig nödig eller nyttig, vill jag yrka afslag.

Skälet är från min synpunkt, att de författningar i detta ämne, som nu finnas, äro fullt tillräckliga och kunna användas af kommunerna till deras fördel såsom de finna lämpligast. Att t. ex. tvinga en kommun att aflöna fjerdingman och sålunda skapa en ny särskild klass af tjenstemän, anser jag onödigt. Man har det ju nu så stäldt på landet, att sjelfstyrelse är rådande och kommunerna sjelfva få sköta sina affärer huru de vilja, och då är det ju nyttigt att hafva äfven detta kvar. Finner en kommun det med sin fördel förenligt att taga en person särskildt till denna post och betala honom, så må den göra det. Vilja deremot kommunens medlemmar sjelfva utgöra denna skyldighet, må de göra det.

Jag kan tala om, att i min ort tvistades mycket om denna sak. Ty kronofogden och länsmännen ville gerna hafva särskilda fjerdingmän, men vi hafva ansett, att det har en uppfostrande betydelse för folket, att de vissa år, då de äro fjerdingmän, få göra särskild bekantskap med författningarna, lära sig skriva och besvara bref o. s. v. Om de icke kunde någonting i den vägen förut, så sköta de sig rätt bra, när de ett år varit fjerdingmän.

Det exempel, som motionären framhåller, att det skulle vara en kommun, som består af endast 6 mantal, utaf hvilka 5 egas af en person och det sjetta mantalet är fördeladt på 50 åbor, och der fjerdingmansbestyret då skulle gå i tur och ordning bland dessa 51, kan jag för min del icke godkänna. Så går det icke till hos oss, utan kronofogden drager nog försorg om, att det blir de olika mantalen, som åläggas detta bestyr, och då kommer det ju att draga ganska rundlig tid mellan hvar gång som en person, som endast har $\frac{1}{50}$ dels mantal, skulle komma i fråga.

Jag kan icke inse, att det kan vara till någon nytta att skriva till Kongl. Maj:t i en så öfverflödig sak som denna, och jag yrkar derfor afslag å utskottets hemställan.

Om fjerding-
mäns till-
sättande och
aftnande.
(Forts.)

Herr Ola Bosson Olsson: Jag vill icke motsätta mig utskottets föreliggande förslag om skrivelse till Kongl. Maj:t, men jag har velat uttala min mening till protokollet, att, derest utskottets förslag vinner Riksdagens bifall och Kongl. Maj:t i det lagförslag, som till följd deraf kommer att underställas Riksdagens pröfning, afseende måtte fästas derpå, att lagen icke får retroaktiv verkan mot kommuner, som för längre eller kortare tid sedan beslutat å sockne- eller kommunalstämma, att fjerdingsmanstjensten skall ske på kringgång, tills alla inom kommunen fullgjort sin skyldighet enligt ett sådant stämmobeslut; ty annars skulle i åtskilliga kommuner en stor orättvisa ske emot ett större eller mindre antal personer, som med kända uppoffringar af tid eller penningar fullgjort sin skyldighet under förvisning att sedan få vara fria för detta onus, till dess den lagbestämda kringgången blir fulländad.

Jag känner speciellt till förhållandena i en församling i min hemort, der för cirka 30 år sedan ett sådant kommunalstämmobeslut fattades, att kronofjerdingsmanstjensten skulle gå på omgång, tills alla dertill pligtiga inom kommunen fullgjort denna skyldighet. Nu hafva ungefär $\frac{5}{6}$ af församlingen varit underkastade denna skyldighet, och endast $\frac{1}{6}$ återstår. Det vore utan tvivel en stor orättvisa, om den sjettedel af kommunens hemmansegare eller brukare, som under 30 års tid varit befriade från någon utgift för fjerdingsmanstjenstens utgörande, skulle genom en ny lag, som under den tid, som återstår för den bestämda kringgångens fulländande af fjerdingmannabestyret inom kommunen enligt gällande stämmobeslut, göras i afseende på detta bestyrs utgörande likställda hvad kostnaden besträffar äfven för den återstående kringgångstiden med dem, som under förutnämnda tid ensamt utgjort detta onus.

Jag motsätter mig sålunda, som jag från början nämnde, icke utskottets förslag, men jag skulle vilja uttala den önskan, att i det lagförslag, som Kongl. Maj:t behagar framlägga, derest Riksdagen bifaller utskottets förslag, måtte tagas i betraktande, att förslaget icke får retroaktiv verkan på de kommuner, der en sådan öfverenskommelse existerar på hittills laglig grund.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Wallbom: Jag kan icke fatta, att det skulle vara någon risk att antaga utskottets förslag, och jag tycker, att det vore märkligt, om Andra Kammaren skulle afslå det.

Den lag, som vi nu hafva, verkar så, att i kommuner, der det finnes någon större bruksrörelse, går denna helt och hållet fri från bestyret, och detta hvilat endast och allenast på de mindre jordbrukarne. Och detta oaktadt fjerdingmännen få temligen mycket att göra genom de stora industriella anläggningar, som på senare tiden uppväxt på landsbygden.

Man säger, att man skapar nya tjenstemän, som man sedan får aflöna. Men det kan väl icke kännas så hårdt, då lönen ej kan behöfva utgöra mer än 100 å 150 kronor.

Men huru är det nu? Här komma personer och taga emot små

landtegendomar på arrende, och så kommer turen till dem att hålla fjerdingzman. Jag vet exempel på egendomar om endast 30 à 40 tunnland, som på detta sätt fått en extra utgift på 100 à 150 kronor per år.

Jag anser den föreslagna lagförändringen nödvändig, och en bättre ordning blir det, när det blir en van person, som sköter fjerdingmansbestyret, ty detta fordrar numera större reda och mera insigter, än som stå alla till buds, och dessutom hafva fjerdingmännen nu mera att göra än förr.

Jag tar mig friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Brystorp: Den s. k. matlagsskatten har för länge sedan försvunnit, men inom åtskilliga kommuner tyckes det finnas kvar någonting i samma stil. Då alla andra skatter numera uttagas efter fyrk, så förstår jag icke, hvarför icke äfven lönen till fjerdingzman skall utgå på samma sätt. Vi veta, att många gå fria från fjerdingmanssysslan, som lika fullt hafva skyldighet att skatta till kommunen. Hvarför skall en sådan skilnad göras?

I min ort har fjerdingsmannen haft aflöning af kommunen så länge jag mins, och icke har det väckt någon motvilja. Jag tycker också, att det är högst eget, att i den trakt, der herr Nils Petersson bor, kronofogden tycks vara så medgörlig i fråga om fjerdingsmännens kompetens. Jag får säga, att i min trakt kronofogden är ganska sträng vid tillsättande af fjerdingzman, så att det icke är lätt att få personer, som han godkänner. Detta bevisas bäst deraf, att fjerdingsmannens lön der är 350 kronor om året. Häraf synes ju, att man icke tager hvem som helst.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Danielson: Denna fråga kan ses olika från olika orter i landet, och jag får säga, att jag tillhör en ort, som jag tror skulle finna en förändring ganska betungande. Denna ort består uteslutande af småbönder, och fjerdingmansbestyret har der i långa tider skötts omgångsvis. Jag vill tillägga, att Konungens befallningshafvande i länet för åtskilliga år sedan utfärdade en kungörelse, deri kommunerna uppmanades att å kommunalstämma fatta beslut om, i hvad ordning de ville fullgöra fjerdingmansbestyret. De flesta kommuner hafva med anledning deraf genom å kommunalstämman fattadt beslut upprättat turlista för fjerdingmansbestyret. I den kommun jag tillhör och dem, som jag närmast känner, tror jag icke, att denna turlista är genomförd till mer än en tredjedel.

Om nu förändring skedde, så skulle, såsom herr Ola Bosson Olsson framhållit, de, som förut i tur och ordning för sina hemman utgjort detta onus in natura, nu på nytt få deltaga i kostnaden för detsamma. När dertill kommer, att till dessa kommuner icke inflyter någon annan nämnvärd inkomstbevilning än hvad deras skollärare och deras prestmän betala, så kan jag icke finna, att det skulle vara till någon synnerlig nytta för de små, jemnstora jordegarne att på detta sätt öfverflytta detta menighetsbestyr till aflönade tjänstemän.

Om fjerdingmans tillsättande och aflönande.

(Forts.)

Om fjerding-
mäns till-
sättande och
aflöande.
(Forts.)

Jag ber derjemte att få erinra om, att kongl. kungörelsen af den 9 augusti 1851 berättigar dessa personer, som nu skola utgöra detta menighetsbestyr, nemligen egare af frälse-, kronoskatte- och kronohemman, att, om de icke vilja, att detta bestyr omgångsvis skall utgöras, på kommunalstämma förklara, att de icke längre vilja, att detta bestyr skall utöfvas omgångsvis, utan att det skall ställas på kommunens gemensamma fyrktal. Således är det ju, redan med den författning, som vi nu hafva, beroende på dem sjelfva att i de kommuner, der man finner det förmånligt, förklara: nu vilja vi icke längre utföra denna tjenst, utan nu får den blifva ett kommunalt bestyr. Kan någon större frihet finnas i detta fall än enligt nu gällande lagstiftning? Om dessa små jordegare icke vilja utgöra bestyret, måste kommunen öfvertaga sysslan och förvandla densamma till ett aflönadt kommunalt uppdrag. Men i de kommuner, der man icke har några väsentliga bidrag att påräkna och der jorden är, som jag nämnt, mera fördelad, så att det icke finnes några större jordegare, der eger man rätt att sköta tjensten omgångsvis. Jag vill tillägga, att jag tror, att i många fall turlistan för detta fjerdingsmansbestyr är så uppgjord, att det är ett å två hemman, som hvarje år skola utgöra detta onus. Således kan det aldrig inträffa, hvad som motionären sagt, eller att, om fem hemman i en kommun egdes af en enda egare och det återstående sjettemannan af femtio olika egare, samma onus skulle åligga en hvar af dessa femtio små jordegare som den store jordegaren. Detta är ett exempel, som lär näppeligen i verkligheten förefinnas, och gällande författnings bestämmelser medgifva ej, att en större jordegare kan sålunda betunga de mindre mot deras vilja. Jag anser det icke vara rätt, om herrarne vilja tvinga de kommuner, som i detta fall skulle få skada af saken, att göra en sådan uppoffring och taga fjerdingsmansbestyret till en kommunal utgift. Jag upprepar ännu en gång, att i den författning, vi nu hafva, är aldeles fullständig frihet beredd de små jordegarna att, om de icke sjelfva vilja utföra sysslan, göra den till ett kommunalbestyr.

Genom den nämnda kungörelsen af den 9 augusti 1851 voro vissa boställen undantagna från annan jords åliggande i detta fall, men genom kongl. kungörelsen af den 23 augusti 1857 blef äfven detta utjemnad, och nu får all fastighet, således äfven ecklesiastika och militära hemman, deltaga i utgörande af detta onus. Detta innebär en utjemning, som jag anser vara så rättvis som möjligt. Jag skulle verkligen beklaga, om man nu betungade kommunerna med detta bestyr, ty vi hafva ofta gjort den erfarenheten, att då man öfverflyttar ett sådant personligt eller in natura utgående onus på kommunerna, blir det mångfaldigt dyrare än hvad som eljest vore nödvändigt. Jag kan icke säga, att jag i den ort, som jag närmast känner, hört någon klaga öfver att fjerdingsmansbestyret utgjorts omgångsvis, utan der har visat sig en allmän belåtenhet. Men deremot tror jag, att det skulle finnas många, som blefve synnerligen missnöjda, om man nödgades aflöna en fjerdingsman med kommunens allmänna medel.

Jag vill härmed hafva sagdt, att jag anser den lagstiftning vi hafva i frågan vara så tillräcklig, att någon ny icke behöfver ifråga-

komma. Och skulle en ny lagstiftning komma i fråga, borde man åtminstone hafva en något mera omfattande utredning än den föreliggande, eller andra grunder fixerade, så att man undveke att göra dem, som redan fullgjort bestyret, på nytt skyldiga att deltaga i samma bestyr under den tid, de innehafva sitt hemman och därför skatta till kommunen.

*Om fjerding-
mäns till-
sättande och
afstönande.
(Forts.)*

Jag vill verkligen hoppas, att kammaren, för denna gång åtminstone, afböjer förslaget och, om det befinnes nödigt att skrifva till Kongl. Maj:t, tager något mera tid på sig att se saken i närmare omfattning. Af dessa skäl förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Jag tror icke, att det vore mycket välbetänt i denna lilla fråga att ålägga kommunerna i olika delar af landet hvad som icke nödvändigtvis måste åligga dem. Jag kan väl förstå, att de mindre jord-egarne i sådana kommuner, der det finnes stora industriidkare och många, som skatta efter inkomstfyrek, men der hemmantalet är ganska obetydligt, kunna hafva någon fördel af att få kostnaden för bestyrets utgörande öfverförd till kommunens gemensamma utskylder. Men, som nämndt, i de trakter, der jorden är jemnare fördelad och der det endast finnes små hemmansegare, som skatta till kommunen, kan det icke innebära en förmån, utan det blir tvärtom en ökad börda.

Det är af dessa skäl, som jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr *Petersson* i Boestad instämde häruti.

Herr *Truedsson*: Enär motionären icke är närvarande och då jag instämt i motionens syfte, ber jag att få yrka bifall till lagutskottets förslag i dess helhet.

Herr *Andersson* i Nöbbelöf: Äfven jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag. Jag för min del anser, att, då vi sökt jemna skatteförhållandena i andra afseenden, vi böra göra det äfven här. Jag kan i förbigående nämna, att i den ort, som jag tillhör, jag knappast känner en enda kommun, der fjerdingmannasysslan utgöres omgångsvis. Der behöfves således icke någon lagförändring i detta fall; lagförändringen har der gjort sig sjelf. Men det är alldeles tydligt, att i en kommun, der det finnes några stora egendomar och en del mindre, der besluter kommunalstämman — ty det är, som herr *Danielson* framhållit, kommunalstämman, som eger rätt att besluta i ämnet — att bestyret skall utgöras omgångsvis. Kommunalstämman kan visserligen också besluta, att sysslan skall skötas genom legd fjerdingsman, derest kommunalstämman har majoritet för förslaget. Men derest majoritet icke vinnes för förslaget, då skall lagen följas och således tjensten bestridas omgångsvis. Det är alltså fullkomligt rättvist, att en förändring genomföres i detta fall. Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

I detta yttraude instämde herr *Larsson* i Berga.

Om fjerding-
mäns till-
sättande och
afböjande.
(Forts.)

Herr Svensson i Olseröd: Herr talman! Äfven jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Det förhåller sig alldeles så, som herr Hans Andersson nämnde, att der en kommunalstämma är så sammansatt, att de små jordegarna icke kunna få röstöfvervigt vid stämman, der får fjerdingsmanstjensten bestridas genom omgång, och då kan det till och med finnas de, som icke ha mer än 1 à 2 tunnland, men likväl få vara fjerdingmän för en sådan hemmansdel. Derför bör ju lagen afhjelpa denna orättvisa så fort som möjligt, så att de små jordbrukarne, som sitta med endast 1 à 2 tunnland och knappt kunna reda sig på en sådan jordbit, må blifva befriade från att utgöra en fjerdingmansbefattning, som kan kosta dem 100 kronor om året. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Löfhult: Herr talman, mine herrar! Jag är i viss mån förekommen af herr Hans Andersson i Nöbbelöf och instämer i allo i hvad han har sagt. Jag ber derjemte att få yttra några ord med stöd af den erfarenhet, jag har från den ort jag tillhör.

Ett par talare ha framhållit, att en orättvisa skulle begås mot dem, som på senare tiden utgjort detta onus, så att säga, in natura, och att på grund deraf ingen ändring borde ske. Men då blefve det icke mycket, som komme att ändras, om man skulle vänta, till dess alla i lika mån berördes af en förändring. Då komme någon sådan aldrig att ske. I min trakt ha många kommuner i långa tider hatt det så ordnadt, att kommunalstämman lagt fjerdingsman, som betalats af kommunalkassan. Om det skulle vara fråga om en lag att ovilkorligen återinföra det gamla sättet, att sysslan skulle gå på tur, så skulle folket blifva högst missbelåtet dermed. Jag har icke hört någon klaga öfver den ordning, som nu är, då man ju härigenom får personer, som äro litet vana vid bestyret. Ty äfven för något så ringa som att vara fjerdingsman fordras en viss insigt och vana att sköta sysslan. Jag ber att få instämma med dem, som yrkat bifall till skrifvelseförslaget.

Herr Wittsell: Herr talman, mine herrar! Det har yttrats, att en förändring i motionens syfte icke skulle vara till någon fördel för sådana kommuner, som hufvudsakligen bestå af mindre hemmansegare. Detta påstående vågar jag bestrida. Inom den kommun, jag tillhör, finnes icke annat än små hemmansegare. Der vidtogs för fyra år sedan en sådan förändring, som skrifvelseförslaget afser, så att fjerdingmannatjensten, i stället för att förut ha bestridits omgångsvis, sedermera skulle skötas af legd person. Då detta förslag första gången behandlades af kommunalstämman, höjdes visserligen en del röster deremot, emedan man ansåg det innebära en orättvisa mot dem, som nyligen hade skött fjerdingmannatjensten och således skulle under en längre tid vara derifrån befriade. Man beslöt emellertid att på prof införa den nya ordningen till att börja med för fyra år, och om försöket icke skulle utfalla till belåtenhet, skulle man återgå till det gamla systemet med omgångsfjerdingmän. Men då de fyra åren voro tilländalupna och frågan å nyo kom på tal inom kommunalstämman, höjdes icke en enda röst för att gå tillbaka till det gamla systemet

med omgångsfjerdingsmän, utan man beslöt, att sysslan fortfarande skulle skötas af legda fjerdingsmän.

Men här finnes äfven ett annat skäl. I vår tid fordras väl ändå litet mera af en fjerdingsman än för åtskilliga år tillbaka, och det kan då hända — der man har omgångsfjerdingsmän — att det icke finnes någon person på det hela — eller, såsom inom min kommun, halfva — mantal, der turen är, som kan våga sig på eller vara duglig att uträtta sysslan eller ens vilja göra det. Man blefve då i alla fall nödgad att lega, och mantalet drabbades af en ganska stor utgift, som, när kommunen aflönade fjerdingsmannen, fördelades på alla skattedragare och icke blefve så synnerligen stor för hvar och en särskild. Jag tror således, att detta skrifvelseförslag är välbetänt och får på det lifligaste tillstyrka detsamma.

*Om fjerdings-
mäns till-
sättande och
aflönande.
(Forts.)*

Herr Danielson: Med anledning af herr Hans Anderssons yttrande, att ärendet afgöres inom kommunalstämman, vill jag framhålla den skilnaden, att inga andra än de, som skola utgöra detta onus, få deltaga i beslutet, d. v. s. de, som skatta för inkomstbevilning, ega icke rätt att deltaga i ett sådant beslut. Då är det väl beroende på dessa hemman, huruvida de vilja behålla bestyret på sätt som förut varit fallet, eller om det skall öfvergå till ett vanligt aflönadt uppdrag.

Hvad beträffar önskvärdheten af att få en duglig person, tror jag icke, att det är någon fara med den saken, ty som herrarna veta, skola dessa fjerdingsman endast vara *biträden* åt vederbörande kronobetjening och icke något annat.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag tycker, att det nästan var onödigt, att herr Danielson svarade på mitt anförande, ty jag har aldrig påstått, att några andra ha rätt att vid behandlingen af en dylik fråga deltaga i kommunalstämman än de, som skola utgöra tjensten. Jag har sagt, att sysslan enligt lag skall bestridas omgångsvis, och derest vederbörande vilja hafva någon ändring i detta hänseende, kunna de besluta derom på kommunalstämman. Men derest det finnes några innehafvare af större röstetal inom kommunen, är det tydligt, att dessa icke gerna vilja vara med om att lega fjerdingsmän, utan i stället önska tienstens skötande genom omgång, ty derigenom blifva de i betydligt högre grad befriade från detta onus. Det har jag sagt och det står jag fast vid.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Lasse Jönsson: Dessutom tillkommer, att de, som senast ha skött fjerdingsmannatjensten, också sluta sig till motståndarne, till dem, som ha större egendomar, och derigenom uppstå svårigheter. I min ort har man på många ställen alldeles misslyckats i försöket att få en ändring genomförd, då dels de större egendomarne och dels de, som senast bestridt sysslan, satt sig deremot. Det är detta, som är det värsta hindret. Jag finner således lagförändringen högst nödig.

Öfverläggningen var slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr P. Nilsson i Tönnersa under tolf dagar fr. o. m. den 23 dennes.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 22.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 94 § utsökningslagen.

Detta ärende skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,49 e. m.

In fidem.

E. Nathorst Böös.